

ZORA

Glasilo

slovenskega katoliškega dijaštva.

Obseg.

Angelar Zdenčan: Carski romar.

Ivan Marin: Povest jednega iz množice.

A. Peterlin: Rispeti.

Bogdan Kazak: To in ono.

J. Š.: „Nova Nada“ — simptom.

Glasnik: Naš cesar. — Protizidovske demonstracije na dunajskem vseučilišču.
Danica.

Zora stane na leto 1 gld., za dijake 60 nš.

Urednik: Anton Vadnal, stud. phil., Dunaj, IX. Porzellangasse 30.

Nadaljnji upravnik: Bogumil Remec, Dunaj, XVIII. Theresiengasse 38.

Oblastem odgovoren: Dr. Fr. Jankovič.

Na Dunaju

TISKARNA OO. MEHITARISTOV.

Naznanilo.

Prva številka prihodnjega letnika izide 1. svečana. Poslali je bomo vsem starim naročnikom in mnogim drugim na ogled. Izdali bomo do velikih počitnic štiri zvezke v obsegu celega letnika. Potem hočemo začeti s šolskim letom nov tečaj. To je bila tudi želja in nasvet mnogih.

Vse častite naročnike pa prosimo, da bi pošiljali naročnino na **novega upravnika**. Njegov naslov je: Bogumil Remec, stud. phil., XVIII. Theresiengasse 38.

Bog daj vsem, posebno pa našemu lističu, srečno novo leto!

Katoliški Obzornik. Ne davno je izšel zadnji (IV.) zvezek letošnjega letnika. S tem torej imamo že drugi letnik zbornika, ki je glasilo prave vede in znanosti in torej glasilo posredno tudi naše. Katoliško dijaštvo je vendar kos programa Leonove družbe in mi se čutimo v otroški zvezi z njo. — Zadnji zvezek ima sledečo vsebino: dr. Krek, Načelo gospodarskega liberalizma v razpadu. Dr. A. Pavlica, Nekaj člankov v obrambo sv. pisma. E. Lampe, Človek-opica pa „človek-rojen zločinec“. Dr. A. Ušeničnik, Machiavellizem—zlo naše dobe. V. Steska, O umetninah po Slovenskem. J. Benkovič, O slovenski socijalni in kulturni zgodovini. Dr. A. Ušeničnik, Po shodu slovenskih visokošolcev. — To so razprave in članki, ki pričajo o resni delavnosti in trdnem prizadevanju naših katoliških znanstvenikov, da izpolnijo po svojih maloštevilnih močeh program Leonove družbe. Malo jih je še, toda upajmo, da nam jih da bodočnost več. — Dragi tovariši-somišljeniki, zopet vas opozorimo na ta list, da se ga vsi naročite, saj ga dobite po znižani ceni, da ga marljivo čitate — saj to je naše katoliško-znanstveno glasilo!

č Raun slov. kat. akadem. društva „Danica“ za leto 1897/98.

Dohodki.

Razpoložnina iz leta 1896/97	0.39 gl.
Prispevki častnih članov, ustanovnikov in starešin	290.20 „
Doneski rednih članov	61.13 „
Darilo lastnika „Zore“ kot prebitek pri listu v letu 1897	62.— „
Skupaj	414.02 gl.

Stroški.

Naročnina na liste: Pravnik 4 gl., Slovanska knjižnica 1.80 gl., Edinost 9 gl., Slovenka 2 gl., Slovenski Narod 15 gl., Ljublj. Zvon 2 gl., Vaterland 6 gl., Stimmen aus Maria Laach 6.48 gl., Christliche Socialreform 2.06 gl., Delavec 2.06 gl., Mladost 1.50 gl.; skupaj	52.— gl.
Knjige Slov. Matice in Weltliteratur I in II zvezek	16.40 „
Vabila za pristop k društvu	4.— „
Stanarina	220.— „
Postrežba	54.— „
Upravni stroški	71.90 „
Razpoložnina odbornikom	14.— „
Novoletna darila	3.50 „
Pohištvo (4 slike, omara, umivalnik)	28.67 „
Skupaj	464.47 gl.

Dasi se je vzela iz hranilnice vsa glavnica, znašajoča 38.54 gl.,
vendar še ostane primanjkljaj 11.91 gl. B. R.

Zahvala. Slov. kat. akadem. društvu „Danica“ v podporo so daro-
vali gospodje: P. Bohinjec, župnik v Horjulu 5 gl.; dr. A. Čebašek, ka-
nonik v Ljubljani 10 gl.; And. Zamejic, kanonik v Ljubljani 2 gl.; dr. And.
Karin, profesor v Ljubljani 5 gl.; dr. Jos. Lesar, profesor bogoslovja v
Ljubljani 3 gl.; Jan. Flis, kanonik v Ljubljani 10 gl.; J. Kalan, kaplan v
Kamniku 10 gl.; F. Povše, državni poslanec 10 gl.; Leop. Picigas, cand.
theolog. 5 gl.; F. Zupančič, profesor bogoslovja v Ljubljani 30 gl. —
Vsem velikodušnim podpornikom se odbor najpriserneje zahvaljuje.

B. R.

Dijaške demonstracije v Budapešti. Obstrukcija, ki vlada v ogerskem parlamentu, zanesla se je sličnim potom, kakor vlani avstrijska med dijaštvo in na cesto. Dne 21. novembra, ko je divjala v parlamentu najhujša obstrukcija, prišlo je na galerijo okoli 200 dijakov, ki so koncem seje zapeli „Košutovo pesem“, a nato so se mirno odstranili. Na cesti so potem burno pozdravljali poslance opozicije, ko so le-ti zapuščali parlament. Naslednjega dne jele so se zopet večje gruč dijakov zbirati okoli parlamenta in tehnike, ki stoji tik parlamenta. Policija jih je skušala razgnati, toda dijaki so jo popihali na tehniko, in zaprli za saboj vrata. Minister Vlasieč skušal je dijake pomiriti. Toda ti so ga sprejeli z vpitjem in žvižganjem, tako da se je moral takaj odstraniti. Nato je policija dospela po lestvah čez ograjo in ulomila v posamezne sobe. Ker je bilo že proti večeru, gorel je po sobah plin. Ko je udrla policija v posamezne sobe, pogasili so dijaki plin in sedaj se je unel v temi med dijaki in policijo pretep. Več dijakov bilo je ranjenih. Nato je prišel prorektor, ki je napravil mir med dijaki in policijo. Tukaj je treba opomniti, da je ogersko ministerstvo izdalo letos naredbo, vsled katere ima policija pravico, da sme v izvenrednih slučajih stopiti na akademiška tla česar v Avstriji dosedaj še nimamo. V istem času raznesla se je med ljudstvom novica, da se je unel okoli univerze boj med dijaštvom in policijo, in da policija strelja na ljudstvo. Vsled tega je pridrlo iz celega mesta polno ljudstva pred univerzo, tako da je imela policija mnogo opravila predno jih je razkropila. Dijakov bilo je mnogo aretovanih. Ta slučaj nam zopet kaže, da se mladina najraje naslanja na radikalne stranke

H.

Na dunajski univezi so osnovale krilate kolegije svoje društvo „Wien“. Prihodnjič hočemo več poročati o tem dogodku. Upamo, da bodo imele zastopnice zgovornega spola do tedaj zopet kako sejo, in da si bo takrat tudi kak „Zoraš“ z lastnimi očmi ogledal celo reč.

Zopet akademiški pretep. Komaj si, dragi bralec, prečital vse, kar ti je napisal naš sotrudnik H. o akademiskem pretepanju, že bi ti lahko na novo pripovedoval, kako so letele manšete, padale v blato čepice in se lomile akademiške palice. Ker je namreč radi zadnjih nemirov prepovedan bummel v vseučiliških arkadah, štrkali so burši vsako soboto pred univerzo v dolgih vrstah sem ter tje. Pri tem je prišlo navzkriž neko nacijsko društvo z liberalnim. Izcimil se je lep pretep. Ali na ulici ni dovoljen pretep niti akademikom. Tam gospodarijo miroljubni možje! In ti so odpeljali na svoj komisarijat dva najbolj bojevita petelina kljub očitnemu protestu spremljajoče jih študenčadi. Pa je bil konec!

Cetrtil letnik.

Gruden 1898.

V. zvezek.

Carski pomar.

„Vsprejmite, častiti očetje, me zdaj:
Izvolil v počitek sem tihi vaš kraj.

Doslej me odeval je carski škrlat,
Preprosto zdaj haljo daj, dobri opat!

Obdajal prej dvorski je hrup me glasán,
Slej nemi oklepál me bo samostán.

Na glavi mi krona blestela je prej,
In mojim pokrajinám bilo ni mej,

Dà, skoraj pol zemlje je moje biló,
Cesarstvu nikdár ni solnce zašló.

Brez demantne teže tu v celi mirú
Bo klanjala glava se moja Bogú.

Dà, bil sem vladar, proslavljen vladar,
V bogastvu in blesku pa srečen nikdar.

Da nično je vse, mi zdaj um govori,
Le v Bogu nemirni se duh uteši.

Oprosti služabniku bornemu Bog,
Da blodil brez Tebe doslej sem okrog.

Zdaj carstvo boš Ti mi, in slava in čast,
Le v Tebi iskal si bom stalno oblast!⁴

Tako daroval se je Večnemu v dar,
Oj Karol Peti, avstrijski vladar.

In živel je v célici skromen in tih
Prej cesar mogočen, zdaj bôren menih.

Angelar Zdenčan.

Povest jednega iz množice.

Spisal Ivan Marin.

XVI.

Zjutra ob desetih se je prebudil Valentin na postelji v svoji sobi. Pogledal je okrog sebe, pa takoj zopet zaprl oči, kakor bi zagledal prikazen v kotu. Ta prikazen pa ni bila telesna, marveč vstala mu je v duši. Pozabil je bil v spanju na vse, kar se dogodilo zadnji čas, zadnji dan, zadnjo noč. Toda naenkrat se je spomnil, kaj je doživel, ko je pogledal po sobi; zato je zaprl takoj oči, kakor bi ga strašilo.

Mižečemu pa se je začela zibati duša. Dogodek za dogodkom je vstajal v duši. Spomnil se je najpreje, da je propadel pri izpitu. Nato mu je prišel na um dogodek z Mařenko. Propad pri izpitu ga je neprijetno iztrepal, da se je zavedel popolnoma; zato pa je tem hujše deloval nanj spomin na Mařenko.

Pri tem spominu ni mogel več mirno ležati; nervozno se je premikal zdaj na to stran, zdaj na ono. Spoznal je vso bedo svojega žalostnega položaja. Srce mu je bilo močno, da se so prsa visoko dvigala. Čelo mu je postalo vroče in zazdelo se mu je, da ne more več obstati v tej sobi, na tej postelji. Ven, ven mora, v mesto, med vrišč . . .

In kakor bi se zablistalo . . . Za hip se je ustavilo srce, zadržal je sapo in zapičil pogled v strop. — Padel mu je na um dogodek zadnjo noč.

Čudno, v tem hipu mu je padel pogled na podobo angelja variha nad njim na steni. Ta pa ga je tako vznemiril, da je skočil po koncu in iz postelje. Prijel se je za čelo, zamižal — ne, niso bile sanje — bila je resnica. Preteklo noč je izgubil nedolžnost . . .

Zdaj se je začela ona grozna, a neizogibna duševna muka, ki sledi kot prokletstvo grešnemu dejanju. Valentin se ni oblekel, temveč legel je, kakor bi ga kdo položil, na posteljo nazaj.

Vero je bil že izgubil deloma po študijah, ker je kar iurans in verba magistri sprejemal v se prepričanje, da je misel o Bogu neumnina misel, deloma pa po zanemarjanju dolžnostij kristjana. V cerkvi že ni bil več mesecev.

To zadnje je bilo največ vzrok, da je Valentin mislil o vsem, samo o Bogu in o svojih dolžnostih do njega ni mislil. Ne, da bi sovražil onega, ki veruje na Boga, ne, marveč zdelo se mu je vse versko vprašanje tako nepotrebno in odveč, da ni niti mislil nanj.

Navzlic temu pa je bila duša njegova še krščanska. O pravosti je imel še dobre pojme in studilo se mu je nesramno velikomestno življenje.

Ni čudno torej, da je sedaj ležeč vznak in zroč v strop trpel grozne muke. Premislil je cel dogodek, predelal v duhu vse drobne posameznosti, kako je prišel do tega. Prišel je do ženske, ki ga je zapeljala. Stresnil se je, tako se mu je studila ta njena podoba. Ničvredna, brez najmanjše iskre poštenosti in nedolžnosti, in on se je udal! Groza ga je bilo, in duša njegova se je pogrezovala v stanje obupnosti.

Storil je torej to, kar je zaničeval, kar je obsojal in kar se mu je studilo! In kar je glavno — tega dejanja mu ne izbriše nihče več! Na versko dolžnost ni mislil, vendar mislil je, kako si je telo in nedolžnost za celo življenje oskrnil. Naj živi še tako pošteno in čisto, telo je in ostane oskrunjeno.

Ta misel pa ga je uničila do cela. Ležal je na postelji in gledal v strop. Premišljeval ni več, ali je pa premišljeval — tega se ni zavedel. Oko mu je bilo brez izraza, telo mirno, duša mu je otrpnila.

Tako je ležal nekaj časa. Ura se je pomikala na dvanajsto. V sprednji sobi je prisluškavala gospa Bohaty, ali je že vstal gospod ali ni. Postajala je nevstrpna in nevoljna.

— Er schläft wie ein Klotz — je godrnjala sama pri sebi. — Bog ve, kje je hodil celo noč, ko je še le zjutraj pri belem dnevu domov prišel! Na, na, človek bi si ne mislil tega, da bo tako slabo napravil. Ta človek ne bo nikdar doktor, ne, nikdar! — je zatrjevala sama pri sebi, ko je bila zopet v kuhinji in obračala lonce na ognjišču.

Moja Mařenka je res pametno dekle! Moj stari bi je bil v resnici vesel. Ta zanikernež ni partija zanj. Ona hoče bogatega, ali vsaj takega, ki bo bogat, kakega doktorja, profesorja, ali kakega tovarnarja. To je zanj! Prav ima. Ta zanikernež res ni zanj. Bog ve, koliko let bo studoval, dokler ne bo Mařenka že stara, jaz pod zemljo, on pa šele doktorand. — Mařenka je pametna in previdna. No, seveda malo prehitro se je zaljubila vanj, pa ona ljubi le toliko, kolikor je prav, tako de se lahko vsak čas ustavi, če je treba.

Vse take dovršene misli so se podile dobri gospej Bohaty po glavi. Kar se odpro vrata sobice. V sobo stopi Valentin, bled, oči upale in rudeče. V njih je gorelo nekaj tajnostnega.

Pozdravi gospo Bohaty. Ta pa je odzdravila prijazno, vendar ne več materinsko, kakor vsako jutro prejšnjih dni, celo malo hladno. To je bil vse vpliv padca pri izpitu in pa besedij Mařenke, ki ji je razložila, da vidi kaj nerada, ako ostane še nadalje Valentin na stanovanju. Pove-

dala ji je, da ne mara zanj, da je preveč otročji še in strašno siten, ko jo vedno opominja in nadleguje z ljubosumnostjo. Gospa mama je bila istih mislij, da ni dobro imeti še dalje tega človeka na stanovanju. Premišljevala je že, kako bi ga zlepa odpravila iz hiše.

Valentin se je usedel na stol težko in trudno.

Sinoči ste se pa dobro zabavali, gospod Doljak, če se ne motim, ste prišli ob šestih zjutraj domov. — Gospa Bohaty je bila zvita ženska. Morda se ji je kaj sanjalo, kje se je potikal celo noč, ali je pa hotela s tem govorom nekam ven.

Valentina pa je zadel ta govor neprijetno, toda ni izpremenil izraza na obrazu, ko je odgovoril vprašaje:

— Gospa Bohaty, gospodične Mařenke še ni domov? —

— Ne še, danes ne vem, kdaj pride. —

— Tako, vi ne veste, kdaj pride? Torej se ne zmenite za to, kje se potika? — pogledal jo je in zaplamtelo mu je oko.

— Prosim, gospod Doljak, da se moja hči ne potika — — ne, kakor vi! — gospa se je izpremenila i v govoru i v obrazu. Jeza in prezir sta se umaknila navidezni dobrovoljnosti.

Valentin pa je pogledal ognjeno, vstal se stola in stopil k gospej.

— Gospa, vi ne veste, da ima vaša hči, moja zaročenka, družega . . .

— Kaj? Odkdaj je pa Mařenka, moja hči vaša zaročenka? Ta je lepa. Vi gospod Doljak ji ne bodete ukazovali, s kom ne sme hoditi! —

Valentin je obstal kakor okamnel. Takih besedij ni pričakoval. Torej tako daleč smo prišli!

Tudi mati ga odbija od njene hčere, najbrže so zgovorjene, da ga uničijo, da mu zastrupijo življenje.

Lotil se ga je gnjev in žalost. Prvi je zmagal, ko je stopil še bliže nje in nervozen ter ves iz sebe prijel jo trdo za roko. Hripavo je zaklical:

Ženska, ti si se s hčerjo zarotila . . . zarotila . . . zarotila . . .

Gospa Bohaty je vsa prestrašena zavpila. Valentin je izgledal kakor brezumen.

Ženska, ti si neusmiljena . . . neusmiljena . . . tvoja hči je kača, razumeš . . . razumeš, kača je tvoja hči . . .

Gospa je klicala na pomoč in se skušala izviti iz pestij.

Kar jo hipoma Valentin izpusti in zavpije še jedenkrat:

— Kačji zarod ste . . . kačji zarod — in pograbil je klobuk ter drl iz sobe in po stopnjicah na cesto, pustivši gospo Bohaty vso prestrašeno, tresočo se po celem obilnem životu v trdnem prepričanju, da je gospod Doljak zblaznel.

XVII.

Na prosto prišedši potisne Valentin klobuk na glavo in globoko na oči. Ogleda se po cesti gor in dol ne vedoč, kam bi se obrnil. Mimogredoči so ga gledali začudeni — tudi njim se je zdel ta človek s tajnim ognjem v udrtih očeh čuden.

Valentin pa se je zagledal v cestno svetilko in jo pozorno ogledoval, kakor bi bilo kaj posebnega na nji, a bila je taka kakor druge. Slednjič stisne roki v žep in se začne počasi pomikati po cesti navzdol proti notranjemu mestu.

Na „Ringu“ se ustavi. Kakor bi videl prvič v svojem življenju to živahnost na veliki cesti. Zopet se zagleda nekam in stoji nepremično tiščeč roko v žepu. Ne daleč na strani stoječi stražnik ga je že vzel na piko kot sumljivo osebnost. Iz zamaknenja prebudi Valentina jezen klic izvoščeka „hop“ — toliko da ga ni zadel z vozem. Kočijaž se je na visokem kozlu po znani dunajski šegi in navadi še dolgo jezil in rentočil nad „prismojenim filozofom“, kakor ga je instinktivno nazval.

Slednjič vendar zapusti to stojišče. V spremstvu ostrih očij stražnikovih se je pomaknil po Ringu naprej.

Krenil je skozi železna vrata na „ljudski vrt“. Pri vratih stoječa prodajalka lepega duhtečega cvetja je napravila izjemo pri Valentinu — ni mu namreč z lepimi besedami ponudila šopka. Ženska je že poznala ljudi. Valentin je korakal po novo nasutem potu v stranski drevored. Ondi se spusti leno na klop. Tiščeč roke v žepu se zopet zagleda.

Pred njim se je igralo krdelce malih dekletc skakaje čez vrv in loveč žogo. Gledal je nepremično vesele, od blaženosti smehlajoče obrazke otrok. Koliko veselje in kaka blažena sreča, ako je mala punčika vjela od tovarišice srečno žogo v roke! Glasen smeh se je razlegal nepretrgoma iz mladih, čistih grl.

Valentin je gledal vse to, toda mislil ni nič. Duša njegova je bila kakor brez življenja, otrpnjena, brezčutna.

Nakrat se premakne, dekletca so se razpršila na drugo stran drevoreda. Vstane in se pomika po drevoredu naprej. Pri ribnjaku in vodometu na drugem koncu vrta se ustavi. Zagleda se v vodo in ribice, ki so veselo švigale semtertje.

V tem hipu pa mu vstane v otrpnjeni duši ona strašna, blazna misel od sinoči, ko je gledal pijanca. Kakor pošast iz morja, se je dvigala iz mrtve duše na površje. Mahoma je dobil predmet, katerega se je oprijel duh njegov z vso krčevitostjo obupnega človeka. Vse mišljenje, vsi čuti so se sklopili v tej blazni misli. Oko mu je zažarelo, oni tajni ogenj je vzplapolal na novo in celo telo je oživel.

Zapustil je vrt in koračil proti cesarskemu dvoru. Iz dvora se je čula godba. Krenil je skozi visoki obokani vhod na veliko dvorišče, kjer je igrala vojaška godba svoja komada, kakor ji je predpisano ob menjavi dvorne straže. Igral se je prvi komad, ki je navadno resen, globok. Kapelnik je imel očitvidno veselje nad tem komadom, ker mahal je živo, pazno in z globoko resnostjo na obrazu.

Valentin se je ustavil pri velikem spomeniku sredi dvora. Spomenik je bil obkrožen krog in krog od ljudstva (na jednom koncu stoji godba), ki je največ redno, delavsko in postopaško. Zato imenujejo tudi to godbo na dvoru ob jedni uri „lačno godbo“.

Igrali so komad iz Verdijeve Aïde. Duša mu je bila že preje vznemirjena, globoko vplivajoči glasovi so jo vznemirili še bolj. Zdelo se mu je tako tuje, ko mu zvenijo ti glasovi v duši, ob jednom pa tako prijetno. Kakor čist potoček v pesku, je začelo žuboreti v duši in polagoma bi se mu pomirila, da mu ni splavala na površje hipoma zopet ona blazna misel. In kakor bi prekinil, se je zavila duša v meglo. Godba je končala.

Valentin je odšel z dvorišča in krenil nazaj na „ljudski vrt“. Tu se je vsedel v stranskem drevoredu v temni kot na klop, pomaknil klobuk globoko na oči in se zamislil. Še vedno so mu zveneli kakor iz daljave v duši milo otožni glasovi. Toda nič več niso bili čisti, zvonki, marveč temni, zmedeni.

Naslonjen ob komolec je premišljeval dolgo vrsto stvari. Toda to ni bilo navadno, trezno premišljevanje človeka, ki si hoče odgovoriti na sedanost s pomočjo preteklosti. To je bilo tuhtanje brez javnosti, brez luči, temno, zmedeno ter težko, moreče. Valentin ni videl nobenega človeka, kakor bi bil sam na svetu je sedel in tuhtal.

Dolgo časa je sedel nepremično. Že pozno popoldne se je zdramil, pogledal okrog sebe in hitro vstal, kakor bi hotel komu uteči. Stisnil je roke v žep in odhitel iz vrta. Koraki so bili veliki in nagli. Skoraj je tekel.

Šel je po različnih ulicah, izogibal se okretno vozovom in ljudem in bil prav živahnega kretanja, kakor bi ga opustila vsa duhomornost.

Čez dalj časa dospe na povprečno veliko cesto, na Franc-Jožefovo nabrežje. Pred njim je lezla skoraj nevidnozelená voda donavskega prekopa. Mali parnik je ravno odpihal po vodi navzdol, puščajoč bele brazde za seboj.

Valentin je pogledal svetlo čez zeleno vodo pred njim. Srce mu je silno bilo. Roke je stiskal nervozno v žepih. Zavil je hlastno na levo stran po nabrežju. Dospel je do prvega mostu in stopil na most. Prišedši na sredo, se je ustavil in začel motriti čez ograjo vodo pod seboj. Bilo je globoko pod njim. Srce mu je bilo silno. Ona blazna misel se je borila v tem trenutku za zmago ...

Hipoma se je obrnil in odhitel po mostu. Tekel je skoraj, prišedši na cesto. Polagoma je začel hoditi počasi. V duši mu je vstala grozna praznота in stisnila se je, da mu je postalo pri sreč, kakor bi se kesal nečesa.

Hipoma pa ga zgrabi blazna misel. Obrne se in dirja po cesti nazaj proti mostu.

— Šema sem, haha, šema, strahopetec ... je govoril glasno, da so ga mimogredoči pogledali, češ: pijan je.

Na sredi mostu je ustavil svoj tek. Vprl je na novo oči v globočino pod seboj, v zeleno vodo. Dihal je hitro, v kratkih presledkih, sunkoma. Oči so se mu svetile in iz njih je grozno sijala ona blazna misel. Nihče bi ne izpoznal v tem hipu starega Valentina, tega pohlevnega mladeniča.

Hipoma se stresne, potegne roke iz žepa, se prime železne ograje, še jeden hip — in mesto je bilo prazno, v globočini pa je štrbunknilo nekaj v vodo. Zeleni valovi so se mirno strnili nad ubogim Valentinom.

XVIII.

Blizu stoječi stražnik je zapazil takoj skok z ograje v vodo. Že preje je ogledoval čudno vedenje neznanca in, ko je uvidel, kaj namerava skočil je k njemu, a bilo je že prepozno, — Valentina je zagnila voda.

Stražnik je hitel k bližnji postaji, kjer je bil pripravljen rešilen čolnič. S pomočjo še jednega tovariša se mu je posrečilo priti v primeroma kratkem času do mesta, kjer je izginil Valentin. Kmalu se prikaže na površje od daleč temno truplo, — bil je nesrečni Valentin.

Ujela sta ga in ga potegnili v čolnič. Na bregu sta že čakala dva, nosilca rešilne družbe. Spravili so ga v bolnico.

Dasi je zdravnik zmajal z glavo, ko je preiskal nezvestnega, vendar vstrajnemu in umnemu postopanju se je posrečilo, obuditi ga v življenje. —

Lotila se ga je vročnica. Dolgo vrsto dni je visel med življenjem in smrtjo, slednjič se je obrnilo na boljše.

Od trenutka, ko se je zavedel, se je pričel zanj čas duševne muke in tihega, srčni mir razjedajočega nadrobnega premišljevanja o preteklosti. Vse, kar je doživel, mu je bilo kakor davno prežito, in ne pred nekaj tedni. Zdelo se mu je, kakor bi bil sanjal grozne sanje. Najhujše pa mu je bilo spoznavšemu celo žalostno resnično preteklost svojo, ko se je zavedel svojega morilskega dejanja. Pri misli, kako dejanje je storil, ga je bilo v dno duše sram, tako, da se skonca ni upal pogledati postrežnici in svojim tovarišem v obraz. Mislil je, da ga zaničujejo vsi, da vedo vsi o sramotnem dejanju. —

Ko pa je začel premišljevati svoje razmerje do starišev, do strica župnika po tem poskusu samomora, polastil se ga je znova obup. Kaj

poreko domači in stric k temu? Ni bilo dovolj, da je padel, osramotil se je še s samomorom! Zdaj jim ne more več pred oči, si je mislil, prej je bilo še mogoče vse neumnosti svoje popraviti, zdaj je prepozno. Na sebi nosi pred vsemi poštenimi ljudmi pečat samomorilca. —

Nekega dne ga je obiskal duhoven, prileten mož ljudomilega vedenja in prijaznih besedij. Valentin je zaprl svojo notranjost pred njim, vendar govoril mu je prijazno, kakor z vsakim človekom. Duhovnik je uvidel, kakšnega človeka ima pred seboj, zlasti se je pa zanimal zanj, ko je čul, da je dijak.

Po večkratnem pogovoru se mu je posrečilo priti do notranjosti Valentinove duše. Ta mu je povedal vse in tudi, da ne — veruje. Mož, ki mu je bil blagor revne duše pri srcu, se je lotil dela izpreobračanja. Ni prepričeval z dolgimi dokazi in tehtnimi, znanstvenimi argumentacijami, temveč z milobo in v srce segajočo ljubeznivostjo.

Sad truda je bila — skesana izpoved in sv. obhajilo. Duhovnik je dosegel svoje, izpolnil v polni meri svojo dolžnost in le še poredkoma je obiskoval bolnika. —

Ta pa je okrevail čedalje hitreje, tako da so ga odslovili kmalu iz bolnice in ga postavili zopet v sredo svetnega borenja in drvenja. Tu pa se ga je lotil zopet obup. Ves pogum, ki si ga je napravil umetno v bolnici, mu je upadel v očigled bridkega življenja, kakor usahne potoček v silnem vetru.

V bolnici se je odvadil tega hrušča in te brezobzirne borbe življenja. —

Posledica vsega je bila, da je pustil študije. Domov ni nič pisal, jesti ni imel ne skorje kruha, iz svotice za prodane knjige se je preživel nekaj dnij, dokler ni po marljivem iskanju našel mestece pisarja v odvetniški pisarni. S tem pa se je zaključila prva polovica življenja njegovega. —

To je povest starca s sivo brado iz ljudske kuhinje. —

Ko sem si toliko opomogel, da sem lahko drugje kosil, sem seveda pustil ljudsko kuhinjo. Odslej nisem več videl starca.

Čital pa sem čez nekaj let v dunajskem dnevniku poročilo o socialno-demokratskem shodu, ki se je končal s krvavimi pretepi, tako, da so morali poseči vojaki vmes. In tega nesrečnega pretepa so bile tri žrtve, med njimi sem našel ime Doljaka, katerega je vojak z bajonetom prebodel.

Ne vem dobro, ali je bil to oni Valentin, vendar sklepam po ognjenem njegovem socialističnem prepričanju z veliko gotovostjo, da je bil on.

Rispeti.*)

VIII.

Vesél slovó sem svetu dal,
Zavrgel njega sem obete,
Ker v hram resnice večno svete
Vladar me večni si pozval. —

A srce, srce to nestalno
Želi v svetá valovje kalno.

Zató moči, Gospod, mi daj,
Da Tvoj ostanem — mož-značaj!

IX.

Trpljenje! — Bridka ta usóda
Obnavlja se za rodóm róda. —
I jaz od zgodnje že mladosti
Okušam butaro bridkosti

A bode naj, karkoli hoče;
Saj Tvoja volja ta je, Oče!

In za trpljenja mali kelih
Beš dal mi večnost dnij veselih. —

X.

Domá, kjer grob za grobom se vrstí,
Skopán je tudi grob najdražji meni;
Pomník na njem ti govori o ženi,
Ki me ljubila je srčno vse dni.

In meni dvakrat mil je kraj ta sveti;
Na njem srcé mi v žalu mré, trepeti:

Saj matko mi, najblažje ž njo spomine
Prerane gróba krijejo témine.

XI.

Za letom leto v večnost se podí,
In novo nove nosi nam skrbi;
Srcé pa naše sto in sto željá
Pošilja vsako leto do nebá . . .

*) Glej „Zora“, 1897, X. zv.

A kaj naj letos prosim Te, Gospod,
Za sebe in za moj slovenski rod? —

O daj, prestvari sreča v nova nam,
Da v njih ljubezen Tvoja najde hram! —

Al. Peterlin.

To in ono.

Piše Bogdan Kazak.

III.^{*)}

Ein verrosteter Schild flehte zur Sonne: Erleuchte mich!
Da sprach die Sonne zum Schilde: Reinige dich!

Börne.

Dasi sva bila rojaka in že izza gimnazijskih let dobra znanca, spoprijateljiti se vendar nisva mogla. In zakaj? Ciceron pač trdi s polnim pravom: est enim amicitia nihil aliud nisi omnium divinarum humanarumque rerum cum benevolentia et caritate consensio. Oba sva dobro čutila, da naju loči ravno to nesoglasje v naziranju; občevala sva često, rada drug drugemu postregla, a najini pogovori so ostali običajno vljudni in vsakdanje plitvi. Suhoparno občevanje nama je čedalje bolj presedalo, a vendar ni hotel ne on ne jaz dregniti v sršenovo gnezdo t. j. poglobiti svojih govorov, kakor bi se bala drug drugega žaliti.

Oni dan so se razbile mučne spone! Prijazno me je povabil, naj pridem zvečer k njemu pokusit kolino in vino, ki so mu je poslali od doma. Odzval sem se vabilu drage volje, saj tehtnega izgovora ali vzroka itak nisem imel, da ne bi ugodil njegovi želji.

„Lep večer je nama bil.“ Ognjeno vince domačega pridelka nama je razvozlalo jezika, in kramljala sva čedalje živahneje. Pomenek se je sukal najprej o naših krajevnih razmerah in naši lepi dolini, polagoma je prešel na pereča vprašanja, ki poljejo našemu narodu po duši. Spoznala sva, da sva različnega mnenja, in beseda nama je zastajala. Lotila

*) Oprosti cenjeni čitatelj ali draga čitateljica! Vem, da ti ta, rekel bi, pogreta suhoparnost ne bo ugajala. Toda verjemi mi, da je nisem napisal brez premisleka. Z žalostjo namreč opažam, da so predsodki, ki jih menim pobijati, bolj razširjeni nego si mislimo. In popolnoma bi bil zadovoljen, ako bi vedel, da jo bo le eden čital s pridom.

sva se drugega predmeta, tretjega, a vselej z istim uspehom. Pretrgala sva pogovor nekončan, da bi ne prišlo do izrečnega nasprotja. Treba je bilo globlje poseči.

Trčila sva molče in pila. Potem pa sva si nepremično zrla v oči, kakor bi hotela drug drugemu pronikniti v dno duše. Polahno se mu je nabiral na obrazu čuden izraz, nekaka zmes pomilovanja in preziranja, samozavesti in radovednosti. In rekel mi je z glasom, ki mi je jasno pričal, da se zaveda svoje duševne premoči: „Kako moreš biti tak?“

„Kakšen neki?“ odvrnil sem mu zvedavo.

Malomarno si je zapalil smotčico, puhnil oblak dima proti stropu in počasi odgovoril: „Ti si mi prava zagonetka, kar te poznam. Dovolj, da jo poskusim danes razrešiti. Govoriti menim naravnost, zato oprosti, če mi uide kaka beseda, ki morda ne bo posebno laskava, pač pa odkritosrčna!“

„Tako mi ugajaš, le kar brez ovinkov!“

„V mislih imam tvoje naziranje. Neprikrito izpovedaš, da si katoličan, in vse tvoje mišljenje in ravnanje kaže, da se ne šališ. Tudi jaz sem bil nekdaj tak, toda odkar sem na vseučilišču, sem se polagoma otresel vseh teh in podobnih predsodkov. Uvidel sem sicer, da je katoliška vera med vsemi drugimi krščanskimi verami še najbolj dosledna in vsprejetna, toda nikakor se nisem mogel ubraniti spoznanju, da je krščanstvo približno iste vrednosti kakor drugi verski sestavi, da morda celo zaostaja v marsikaterem oziru za drugimi, n. pr. za divnim buddhizmom. S tem pa seveda ne maram odrekati ali tajiti neprecenljivih zaslug, ki si jih je pridobilo krščanstvo za kulturo, ko so bili narodi še v nekakem otroškem stanju, nezreli in nesposobni za resno znanstveno delo. Toda polagoma je človeški duh dorasel tesnim plenicom, vera, ki je bila narodom v njih otroški dobi morda nenadomestna opora, se je tekom časa izpremenila v mučno oviro, ki jo je treba napredku in omiki v prid odstraniti. Prosvetljeni duhovi so razbili sponse, v katere je ukovala katoliška cerkev nedorasle narode, človeški duh je zamenil neplodno metafizično sanjarenje z resnim, vednostnim umovanjem. Vera in ž njo vse transcendentne spekulacije se umikajo novi luči, ki jo širi silno napredovala veda, odkar sloni na izvestnih temeljih prirodoslovnega spoznanja. Vera in veda sta si smrtni sovražnici, kjer vlada ta, nima druga mesta, čim globlje in širše prodira veda, tem bolj se maje in ruši srednjeveška zgradba verskih dogem v prazen nič. Versko stališče je za vselej omajano, njega temeljni nauki so se izkazali kot nezmislne, neumevne in nedokazane trditve, kot ničevi plodovi bolešno razgrete domišljije. Vera se začinja tam, kjer neha izvestno, trdno in znanstveno spoznavanje;

a trezen, znanstveno izobražen človek se pač ne more brigati za to, kar leži izven njegovega spoznavanja.

Čudno, prečudno se mi torej zdi, kako more moderno izobražen človek še verjeti srednjveškim predsodkom, kako pač spaja to nepremostno nasprotje med vero in vedo, kako se še more držati tožnega, dà, obupnega verskega naziranja in si življenje greniti z vednim strahom pred temno bodočnostjo na drugem svetu, med tem ko se drugi izobraženci solnčijo v blagodejnih žarkih moderne omike in veselo uživajo kratkega življenja dari, dobro vedoč, da post mortem nulla voluptas.

Poznam te in vem, da ne spadaš med duševno omejene ljudi, ki se sploh za taka vprašanja ne zanimajo in hodijo brez premisleka tisto pot, ki so jim jo pokazali drugi, vem, da se dobro zavedaš te prekosllovne razdvojenosti med zastarelimi dogmami in moderno prosveto, vem tudi, da nisi katoliškega prepričanja brez merodajnih razlogov. Teh ne poznam, a če te preveč ne nadlegujem s svojo radovednostjo, prosim te, razreši mi to neumevno uganko!¹⁴

Menil je, da me spravi s svojim vprašanjem v zadrego. Toda osupnil je, videč mojo ogorčenost in nevoljo, s katero sem mu odgovoril:

„Ne vem, ali bi se jezil ali žalostil, oprosti! Dasi sem že bogve-
ikrat čul ali čital enaka ali slična očitanja in sumničenja, vendar me vselej z nova pogreje, trpke besede mi silijo na jezik in le s težka mi je ohraniti hladnokrvnost, ko naj zavračam tako nezmislne predsodke. Vera je sovražnica vedi in napredku, vernost in izobraženost se izključujeta?! Treznemu in nepristranskemu razmotrivalcu so zdi neverjetna in nemogoča tolika nevednost, ki vlada dandanes, v prosvetljenem veku, celo med omikanci o tako važni stvari, kakor je vera.

Ni-li to neodpustna lahkomiselnost, da nimajo jasnih, točnih, stvarnih pojmov o veri oni, ki se ponašajo s svojo vsestransko izobraženostjo, ki poznajo nebroj manj važnih in manj zanimivih malenkosti, ko bi prav lahko vedeli, kako velikansk pomen, koliko nujnih in važnih posledic mora imeti za mišljenje in življenje poedincev in vse družbe sploh vera, ako je resnična. Že iz tega razloga bi se moral vsak omikanec natančno poučiti o veri iz čistih in pristnih virov, poglobiti bi se moral v proučevanje vere same. Pa tudi iz drugih razlogov bi si moral vsakdo pridobiti o veri prave nazore, kako naj sicer umeva preporod človeške družbe, ki se je pričel z nastopom krščanstva, kako naj sicer trezno in stvarno sodi o velikem krščanskem gibanju med vsemi kulturnimi narodi, ki hoče trhlji človeški družbi razdevajoče rane zlečiti in jo prenoviti, kako naj sicer pojmi, da je bilo toliko največjih mislecev in učenjakov, utemeljiteljev in

pospeševateljev moderne vede prepričanih in vernih krščanov? Kdo ne bi strmel o toliki plitvosti modernikov, ki zajemajo svoje znanje o krščanstvu ponajveč iz kalnih virov, iz spisov in govorov krščanstvu sovražnih mož?

Potemtakem pač ni čudno, da moderni svet vero pomilovalno prezira ali pa celo sovraži in preganja, saj jo pozna večinoma le iz zlobnih potvar, popačenih in ponarejenih slik. Kdo bi še verjel v Boga, ako je krščanski Bog, kar zatrjuje Haeckel, k večjemu plinast vretenčar; kdo bi še uravnaval svoje življenje po krščanskem pravoslovju, ako je bil njega ustanovitelj, kakor nas moderni znanstveniki poučujejo, genijalen, a blazen človek; kdo bi še poslušal katoliške duhovnike, ako so ti samo pretkani sleparji ali bedni osleparjenci, ki se rede in maste o ljudski neumnosti? Ako je vera, zlasti katoliška, sovražnica resnici in misli svobodni, kdo bi se ne ogreval in navduševal za može, ki so oprostili narode suženjskega jarma, v kateri jih je ukovala cerkev v mračnem srednjem veku? Koga bi še motila sitna malenkost, da so bili ravno ti prvoboritelji proti katoliškemu zmaju sami kaj hladni prijatelji, dà, celo sovražniki misli svobodni, svobodnemu znanstvenemu raziskovanju in vedi sploh? Kdo bi n. pr. štel v zlo Luther-ju, da mu je bila človeška pamet „hudičeva priležnica“, „sama tema“; da je zapisal: „hudič zapeljuje rimske pape, da merijo božjo besedo s svojo pametjo; krščan mora pameti vrat zaviti in ji oči iztakniti in zver zadaviti“; kaj zato, da je imenoval vseučilišča „satanove shodnice“, „molohova svetišča“, „jame razbojnikov“ in pristavil, da „si hudič ni mogel izmisliti od začetka sveta na vsem svetu nič hujšega od visokih šol, da bi zatrl vero in blagovestje.“ Kdo bi še uvaževal te gorostasne izbruhe strastne zaslepljenosti in omejenosti, ko se nam sliče Luther-ja kot velikega dobrotnika človeštva, ki je s svojim odpadom več storil za prosveto nego vsi njegovi vrstniki katoliškega veroizpovedanja.

Žalosten znak za našo dobo, da se smejo in morejo trositi take nezmislne puhlice v svet kot neovržne resnice, puhlice, ki jih celo omikani brez prevdarka hlastajo, meneč da so čisto in zlato zrnje, in naposled sami verjamejo, da se je vera že davno preživela, da moderno izobražen človek ne more in ne sme več veren biti, ker je veda izpodbila veri vse temelje. Kako malokdo izmed teh, ki so vseskozi prepojeni s predsodki proti veri, se utegne prepričati, če je njegovo naziranje o veri pravo, kako malokomu se sploh ljubi, proučiti in pretehtati tudi nasprotné razloge in dokaze, ki govoré katoličanstvu v prilog!

„No, ta trditev je pa že odveč drzna!“ razhudil se je prijatelj. „Kaj nisem v katoliški veri vzgojen, kaj se nisem v osmih letih na srednji šoli dovolj učil veroznanstva? In ti očitaš meni in drugim, da ne

poznamo katoličanstva? Ako smo je zavrgli, imeli smo dovolj vzroka, dovolj tehtnih razlogov, saj smo se na vseučilišču seznanili z rezultati proste vede, ki se kaj malo strinjajo s t. zv. verskimi resnicami. Dokaze za bivanje osebnega Boga je že Kant nehote izpodbil, moderna veda pa je Boga pregnala iz prirode in nebesnih teles, da mu ni več mesta ne na zemlji ne na nebu. Mojzesovo poročilo o stvaritvi sveta nam doni kot neverjetna bajka, saj sta nam geologija in paleontologija neovržno dokazali, kako se je vsemir, kako se je zemlja polagoma razvijala pod vplivom vekovečnih neizpremenljivih prirodnih moči, kako lahko se je izcimilo prvo življenje samo po sebi iz nežive tvarine. Strašilo, ki se je doslej imenovalo nesmrtna človekova duša, je romalo med staro šarom, saj je moderno dušeslovje dokazalo, da so vsi dušni pojavi le neka posebna vrsta fizikalično-kemikaličnih procesov, vršečih se v možganih in živčevju. Moderna veda, ki se zove primerjalno veroslovje, nam je tudi pojasnila, kaj je prav za prav s Kristovim božanstvom, ko je dognala, da so iste ali morda še čistejše nauke v lepši obliki davno pred njim oznanovali drugi, ki so se tudi izdajali za božje poslane. O čudežih pa ni vredno govoriti. Čudež v pravem pomenu besede je z znanstvenega stališča nemogoč. Seveda ne spadajo semkaj dogodki, ki pri prostem in neukem ljudstvu veljajo za čudeže, kakor n. pr. hipna ozdravitev histeričnih ljudi s samo besedo. Take čudeže delajo dandanes tudi moderni zdravniki, ki si pa nikakor ne domišljajo, da so z Bogom v kaki posebni zvezi.

Ako sem torej zapustil vero, ki me jo je učila mati in ki so mi jo v šoli dvanajst let utepali v glavo, storil sem ta zares velepomembni korak v zlato protost ne zaradi tega, kakor ne bi poznal vere, ampak ker vem, da se verske resnice ne dajo v soglasje spraviti z rezultati moderne vede.

„Oprosti, vnovič ti moram oporekati in ostati pri svoji prvotni trditvi, da namreč brezverni omikanci z večine niti ne poznajo pravega in čistega krščanstva in da ne marajo proučevati dokazov in uvaževati umstvenih, znanstvenih razlogov, ki pričajo za krščanstvo. Katoliška vera je bila že iz prva in je ostala do zdaj najboljša prijateljica in zaščitnica vedi in umetnosti. Cerkev nam je ohranila zaklade grške in rimske kulture, cerkev je gojila vedo, ne samo bogoslovnih strok, ampak tudi vse druge, cerkev je ustanavljala šole, nižje, srednje in višje in jih radodarno podpirala z vsemi sredstvi; menihi in svetni duhovniki so se prav resno ukvarjali z vsemi strokami človeškega znanja in vse bogatili s svojega opazovanja in umovanja proizvodi, ko se nihče drugi ni menil za znanost in umetnost; verni katoliški učenjaki so pripomogli z znatnimi prispevki svojega znanstvenega delovanja, da je

prirodoslovje tako naglo napredovalo. In cerkev, goreča zagovornica in radodarna pospeševaljica vseh ved in umetnosti, je tudi večkrat jasno in nedvoumno izrazila svojo naklonjenost do ved in umetnosti in na zadnjem (vatikanskem) vesoljnem zboru je točno določila razmerje med vero in vedo z besedami (constit. dogm. de fid. cap. IV): „Dasi je vera nad razumom, vendar ne more biti nikdar resničnega nasprotja med vero in razumom: zakaj ravno tisti Bog, ki razodeva skrivnosti in vero podeljuje, je dal človeški duši luč razuma; Bog pa se ne more zatajiti, tudi ne more nikdar nasprotovati resnica resnici. Dozdevno nasprotje izvira ponajveč od tod, da ljudje ali verskih resnic ne umevajo v cerkvenem duhu in jih tako ne razlagajo ali pa smatrajo napačna mnenja za izreke razuma. — Toda ne samo, da si nikdar ne nasprotujeta vera in razum, temveč drug drugega se podpirata, ker pravo umsko spoznanje dokazuje veri podlago in vodi tako razsvetljen razum do spoznanja božjih stvari; vera pa varuje razum zmot in ga opremja z mnogoterim znanjem. Zategadelj pa cerkev ni z daleka ne misli kakorkoli ovirati gojitev človeških ved in umetnosti, pač pa jih podpira in pospešuje na mnogoteri način.“

Da je to istina, priča vsaka stran občne povestnice, kjer se govori o zgodovinskem razvoju ved in umetnosti, pričajo nam nebrojna umetniška in znanstvena dela trajne vrednosti, pričajo nam šole, knjižnice, umetniške zbirke in galerije in neštevilne druge ustanove, ki jih ni mogel moderni barbarizem (glej dobo Jožefa II.) zatreti in utajiti, pričajo tudi oni, ki jih je trezno in resno proučevanje resničnih, ne namišljenih rezultatov moderne vede privedlo v naročje katoliške cerkve, saj je veda najtrdnjša podlaga in zaslomba veri.

Ako smo torej katoliškega prepričanja, smo edino le radi tega, ker nam zdrav razum tako veleval; mi smo katoličani iz umstvenih, znanstvenih razlogov!*

„Te znanstvene razloge bi pa rad poznal“, pripomnil je ironično nasprotnik.

„Prav rad ti ž njimi postrežem, kolikor namreč dopuščajo moje skromne moči in moje omejeno znanje!“ sem mu odvrnil. „Anima humana naturaliter christiana, že s svojim razumom lahko spoznavamo resnice, ki so pristno krščanske, in rezultati raznih vednostnih strok kot plodovi človeškega umovanja nam naravnost dokazujejo resničnost krščanstva. Omejim se le na tri glavne točke, na katerih sloni krščanstvo, tri znanstveno dokazane resnice, da namreč biva Bog, da je naša duša duhovna in da je bil Kristus Bog. Dokazov samih ne mislim navajati, ker jih nocoj niti površno ne moreva predelati in ker si sam lahko dopolniš najin pogovor in poučiš po knjigah. Zato zadoščaj le smer dokazovanja!

Ozriva se najprej nekoliko v prirodoslovje, katero so nasprotniki razvpili za vedo, ki je krščanstvu izpodbila podlago. Ravno obratno! Prirodoslovje nam je n. pr. neovržno spričalo, da ni organično življenje ali še splošneje izraženo, gibanje v vesoljstvu, večno, ampak da je moralo imeti svoj začetek in da bo brezdvomno imelo svoj konec. Vir in vzrok gibanju in življenju v solnčnem sestavu je toplota, ki jo sonce izžariva ali oddaja na druga nebesna telesa. Kadar bo pa toplota tako razdeljena, da bo toplota povsod enaka, kar se gotovo zgodi, potem bo nujno moralo jenjati vse gibanje in ž njim seveda tudi vse organično življenje. Kakor bo imelo gibanje svoj konec, istotako je moralo imeti svoj začetek, zakaj gibanje brez začetka, ki pa prej ali slej konča, je v istini nezmisljena podmena, logična nemožnost. Brezdvomno torej je morala biti vsa snov kdaj v absolutno mirujočem stanju. Ker pa ne more po temeljnem zakonu fizike telo preiti iz mirovanja v gibanje samo ob sebi ali brez zunanjega vzroka, zato se tudi ni moglo brez zunanjega vzroka začeti gibanje v mirujoči prasnovi vsemirja. Ker se je pa gibanje začelo, imeti je moralo svoj vzrok, a ta vzrok je moral biti izven tvarine, torej netvarinsko bitje. To netvarinsko bitje, ki je dalo tvarini gibanje, se pa zove Bog.

Že ta dokaz nas lahko prepriča o istinitem bivanju Božjem, ako ga dobro premislimo. Še lažje pa uvidimo nujno bivanje osebnega Boga, ako brez predsodkov motrimo red in smotrenost v prirodi, veličastni red i v vesoljstvu i v prirodninah. Vsa priroda, naj jo opazujemo od katerekoli strani, je glasna in jasna priča svojega začetnika. Nekateri modroslovci in prirodoznanci so sicer hoteli utajiti red in smotrenost v prirodi, da bi se izognili nujni posledici, ker zdravemu razumu je razvidno, da je red brez reditelja nemogoč. A napredujoča veda je osmešila njih početje, čim globlje namreč prodiramo v spoznavanje prirode, tem večja in mnogoštevilnejša čuda divnega reda in čudovite smotrenosti opažamo vsepovsod i na nebu i na zemlji, i v mrtvi prirodi i v organskem svetu.

Prirodoslovje priznava dandanes smotreno urejenost v prirodi, toda nekateri zastopniki moderne vede nočejo priznati reditelja, meneč, da se da razložiti postanek smotrene urejenosti z delovanjem slepo delujočih mehaničnih činiteljev. Izmed vseh poskusov v tem oziru si je še največ imena in privržencev pridobil darvinizem, t. j. nauk, po katerem se je razvilo vse stvarstvo in njega smotrena urejenost vsled delovanja golih fizikaličnih in kemikaličnih činiteljev. Puhlost te zračne podmene priznavajo dandanes celo oni učenjaki, ki so jo izprva navdušeno pozdravljali kot rešiteljico izpod jarma teleologičnega naziranja, saj so vsi trezni, tudi v verskem oziru indiferentni prirodoslovci spoznali, da Darwinovi mehanični činitelji, ki imajo res kaj pomena za postanek smotrenosti in novih

znakov, sploh niso mehanični, ampak že sami na sebi smotreno delujoči činitelji. Darvinizma se oklepajo po Dubois-Reymond-ovem izreku kot rešilne deske samo še oni, ki nočejo utoniti v teleoločnem naziranju, ki že a priori nikakor ne marajo pripoznati Boga-reditelja. Nepristranski učenjaki, kakor ravnokar omenjeni Dubois-Reymond in obilica drugih, kar odkritosrčno izpovedajo bankrot materijalizma in priznavajo, da se ne dajo in da se ne bodo dale mehanično razložiti in umeti zagonetke o pričetku gibanja, o pričetku življenja in o postanku smotrenosti. Lažnjiv je torej ves krik, da je moderna veda razložila vse prirodne pojave z mehaničnimi činitelji!

Kakor sklepajo učenjaki, ki sicer taje Boga, da izhajajo grobo in surovo obtolčeni kameni, ki imajo revne in okorne znake priprostega orodja ali orožja, iz rok človeka, ki jih je skušal smotreno prikrojiti svojim potrebam, istotako smemo in moramo sklepati iz splošne umstvene urejenosti, ki je bistveni znak vsega stvarstva, na bivanje sila modrega reditelja, zakaj z vsem zavijanjem se ne da ovreči istina, ki jo je Schiller izrazil z besedami: Wo rohe Kräfte sinnlos walten, da kann sich kein Gebild gestalten!

In vendar, zakaj ne mara večina modernih izobražencev tako sklepati? Odgovor in izgovor je pač otročje smešen! Pravijo namreč, da prirodoslovno izobražen človek ne more in ne sme vsprejeti take podmene, ker je Bog neumevno, torej nemogoče bitje, nedostopno našemu spoznanju in pojmovanju. Tega izgovora pač skoraj ni treba zavračati! Samo vprašaj jih, zakaj verujejo v snov ali materijo in vedo toliko lepega o nji povedati, dasi ne poznajo nje bistva, vprašaj jih, zakaj ne zavržejo pojma sila, ker ga ne morejo jasno predočiti, vprašaj jih, zakaj ne taje severnega sija, ker ne vedo, v čem obstoji prav za prav ta pojav! Odgovore ti morda, da je naš razum vsekako zelo omejen in naše znanje še nedostatno, da o nekaterih stvareh spoznavamo njih bivanje, a bistva ne moremo spoznati. Vemo pač n. pr., da biva severni sij, a ne vemo kaj mu je prav za prav bistvo. Še bolj nespametno bi bilo tajiti bivanje Boga, začetnika in reditelja vsega stvarstva, ker ne poznamo njegovega bistva, ampak le nekaj pojavov njegovega dejstvovanja. Vsa priroda je velikanska knjiga, katere vsak list dokazuje, da je delo božjih rok. Le zlobnež in nevednež pravi v svojem srcu: Ni Boga. Celo Darwin je priznal: „Die Frage, ob ein Schöpfer der Welt existiere, ist von den grössten Geistern, die je gelebt haben, bejahend entschieden worden.“

Tudi moderno dušeslovje govori drugače, kakor bi hoteli moderni pagani. Ta veda je zavrгла nazore dualistov, katerim je duša povsem samostojno, od telesa nezavisno bitje; zavrгла je mnenje idealistov,

katerim je duša vse, telo nič, ali k večjemu prazen videz; zavrnila je materijaliste, ki uče, da je duša le nekak izraz za skupino posebnih tvarinskih pojavov, vršечih se po mehaničnih zakonih; potrdila pa je nauke krščanskih dušeslovcev, ki vidijo, držeč se Aristotelovega modroslovja, v človekovi duši le eno plat človekovega pojavljanja, katerim tvorita duša in telo tako tesno spojeno enoto, kakor v vsaki prirodnini tvar in lik. W. Wundt, največji moderni dnšeslovec, dasi izprva materijalist, je spoznal po temeljitem opazovanju in raziskovanju, da je še najboljša in edino znanstvena Aristotelova opredelba o duši, ki je prešla v krščansko modroslovje.

Ne maram tukaj obširno razpravljati, kaj prav za prav hočemo označiti s pojmom duša, kako sta duša in telo združena v enoto, ne morem tukaj natančno dokazovati, kako lepo se ujemajo uspehi modernega primerjalnega dušeslovja z nauki krščanskih peripatetikov, le en dokaz omenim, ki naj ti priča, kako znanstveno utemeljena je resnica o duhovnosti duše.

Isti princip, ki izvršuje v nas s pomočjo fizikalično-kemikaličnih sil vsa opravila, potrebna za hranitev, rast in ploditev, isti princip, ki tesno spojen s tvarinskimi organi opravlja vsa opravila čutnega življenja, isti princip ima tudi posebno vrsto dejstvovanja, ki je od tvarine popolnoma nezavisno, torej duhovno delovanje. Človek ima n. pr. samozavest, t. j. človek se lahko zaveda samega sebe, razmišlja o samem sebi, presoja svoje lastne misli; subjekt in objekt delovanja sta v samozvesti eno. V materijalnem svetu ni nič sličnega, pač pa obratno. Po osnovnih zakonih prirodoznanstva je v materijalnem svetu tako delovanje nemogoče, subjekt in objekt delovanja sta vedno ločena. Princip naše samozvesti torej ne more biti produkt materijalnih sil, toliko manj materija sama, ker naša duša se pojavlja in deluje vse drugače kakor materijalne sile. Naša duša je torej netvarinska ali kakor pravimo duhovna.

To naše spoznanje je izvestno. Z isto izvestnostjo lahko spoznamo tudi druge lastnosti naše duše, kakor n. pr. nesmrtnost, saj so jih spoznali in znanstveno utemeljili nepristanski in globoki misleci, kakor n. pr. Aristotel, predno jim je zasvetila luč krščanstva. Ako torej pravimo, da verujemo v Boga, v duhovnost in nesmrtnost naše duše, ne izražamo se povsem pravilno, ker te resnice in nebroj drugih, ki nas jih vera uči, spoznavamo lahko s svojim razumom; lahko namreč vemo, da je Bog, da je duša naša duhovna in nesmrtna. Te resnice so znanstveno dognane resnice, o katerih istinitosti se lahko prepriča vsak izobraženec.

Krščanska vera nam pa tudi velela verovati dosti resnic, ki prese-gajo naš um, ki so nam neumevne. Ako jih vendar verujemo, imamo

zadostnih in izobraženega človeka dostojnih razlogov, da smo prepričani ravno tako o njih istinitosti, kakor o istinitosti onih, ki jih sami spoznavamo in umevamo, saj nam jih je razodel Kristus, ki se je jasno in nedvoumno izpričal za Boga, vir vse resnice. Žalostno so se doslej izjalovili vsi poskusi, da bi kako zakrili to največje zgodovinsko dejstvo, naj se ga je lotil pravljicar E. Renan z mamljivo bliščečim jezikom ali pa zofist D. Fr. Strauss s slepilnim zavijanjem. Ako te ne uveri o tem dejstvu že razum sam, ako premišljuješ Kristovo življenje, kakor so nam je opisali blagovestniki, čitaj prekrasno p. Didonovo delo „Jesus Kristus“! Sicer pa nam priča zgodovina, da je bil Kristus Bog, z isto gotovostjo kakor da je bil Sokrat Atenec. Izpričal se je kot takega ponajveč s čudeži, ki so istotako zgodovinsko resnični in potrjeni kakor punske vojske. Ugovor, da so čudeži nemogoči, je le predsodek, ki priča o zaslepljenosti in bojazljivosti! Kdor se hoče prepričati o možnosti pravih čudežev, napoti naj se v Lourdes, kjer lahko vidi hipne ozdravitve organskih bolezni, ki so jih zdravniki poprej spoznali za neozdravljive. Ako pa še mimogrede dokaže, da se je moglo le eno čudežno ozdravljenje izmed vseh, kar jih našteva advokat Lasserre v svoji knjigi, naravnim potom izvršiti, kakor n. pr. zdravijo zdravniki histerične bolezni, prisluži si lahko 15.000 fr., ki zaman čakajo že več desetletij onega, ki bi hotel kaj takega dokazati in ves humbug s čudeži in z vero s sveta spraviti! Če pa ne utegneš tako daleč, pouči se iz zanesljivega vira o lurdskih čudežih, saj je verodostojnih prič, ki so čudeže sami videli in ki še živijo, v izobilju, med njimi vse polno moderno izobraženih zdravnikov in ozdravlencev samih.¹⁾

Zato se pa nikakor ni čuditi, da so bili največji prirodoslovci prav verni krščani. Veleumi kakor Newton, Kepler, Kopernik in Galilei so brez ovinkev priznavali svoje versko prepričanje. Genijalni Leverrier, ki je l. 1846. odkril neptuna, planet 600 milijonov milj oddaljen od zemlje, z računanjem in mu natančno določil velikost, gostoto in tek, ne da bi ga bil poprej videl, in s tem priboril najsijajnejšo zmago človeškega uma, je imel v svoji zvezdarni razpelo, pred katerim je delal. Največji moderni zvezdoslovec je jezuit Secchi. Izmed novejših fizikov odločno krščanskega mišljenja omenjam slavnoznana imena, kakor Volta, Bessel, Faraday, Brewster, Arago, J. R. Mayer, Oerstedt, Ampère, ki je znal vso „Hojzo za Kristom“ na izust. Koliko je modernih kemikov, botanikov, zoologov, geologov, antropologov, medicincev i. t. d., ki prav nič ne zakrivajo svojega krščanskega naziranja!

¹⁾ Boissarie, Lourdes vom medicinischen Standpunkt, Augsburg 1892.

Vera je znanstveno utemeljena, med vero in vedo vlada najlepše soglasje, kateremu se vsak divi, kdor je natančno proučil krščansko svetovno naziranje in je primerjal z istinitimi rezultati eksaktne moderne vede.¹⁾

Upam, da sem ti v tem kratkem obrisu dovolj jasno pokazal, da sloni katoliška vera na trdni, neomajni podlagi in da zato verujemo, ker se nečemo z zdravo pametjo skregati.“

„Dobro!“ odvrnil je prijatelj samo po daljšem premišljevanju. „Če je vaše verovanje res pametno, kakor zahteva sv. Pavel, če je vaša vera znanstveno utemeljena, zakaj pa toliko izobražencev ne mara za katoliško vero?“

„Vzrokov je več. Glavni vzrok je srce oz. čutna poželjivost, ki jo s to besedo značimo. Schiller prav točno izraža to misel pišoč: „Die Aufklärung des Verstandes geht gewissermassen vom Charakter aus, weil der Weg zum Kopf durch das Herz muss geöffnet werden“. Nisem sicer poseben prijatelj nazorom Moleschott-a, toda v nekem zmislu se vendar strinjam z njegovim zloglasnim reklom: Človek je, kar jê.“ Človek je res navadno tak, kakoršno dušno hrano vase sprejema. Najrajši pa si izbira hrano, ki mu prija. Krščanstvo s svojimi strogimi zapovedmi pa nič kaj ne ugaja naši čutnosti, zato je treba često precej premagovanja in samozatajevanja, da si ohrani razum nadvlado nad poželjivim srcem. Nevarnost je zelo velika, da uduši in preprije čutnost glas razuma zlasti v oni dobi, ko še ni značaj utrjen, razum še nerazvit, lahkoveren in nerazsoden, ravnokar vzbujena čutnost pa z vso silo zahteva, da se ji ustreže. Ni čuda, ako mladina v nemar pušča vse, kar jo spominja krščanskih dolžnosti in prav mrzlično srka vse, kar se laska človekovi čutnosti, pobija vero in se roga krščanski nravnosti. Tako se rodi polagoma verska mlačnost, sčasoma vstajajo verski dvomi, verouk, uklenjen v šablonske spone, jih ne more razpršiti, krepí pa jih, žal, često poduk v drugih predmetih, ki se predavajo v veri sovražnem ali vsaj ne prijaznem duhu. Sam pa se le redkokdo potrudi, da bi se vestno poučil o dvomljivih vprašanjih.

Seveda zatrjuje sloveso vsak, tudi mlečnozobi verski odpadnik, da je zavrgel vero le radi tega, ker se ne strinja ž njegovo izobraženostjo. Kdor pa si vso stvar natančneje ogleda, pritrdi lahko večkrat z mirno

¹⁾ Komur je res mar, da se temeljito pouči o razmerju med vero in vedo, priporočam mu poleg te ali one znanstvene apologije (Hettinger, Weiss, Dr. Fr. Lampetovi apologetični govori) zlasti epohalno delo T. Pescha: Die grossen Welträthsel, 2 zvezka, Freiburg im Breisgau, II. izdaja 1892.

vestjo besedam modroslovca Fichte-ja, ki pravi, da je naše naziranje često le zgodovina našega srca!*

„Oho, prijatelj, stoj!“ ugovarjal mi je rojak. „V tvojih besedah tiči precej krivičnega zbadanja, kakor bi se mi vsi, ki ne priznavamo krščanstva, zaradi nemoralnega življenja izneverili svojih pradedov veri!“

„Počakaj, da se izgovorim!“ sem ga miril. „Tega pa nisem trdil, kar mi očitaš. Poznam namreč dosti izobražencev in polizobražencev, katerih življenje je tudi s stališča krščanske morale čisto, a se vendar branijo krščanstva. Delajo sicer dobro in se hudega varujejo, ker jim vest ne da drugače, a v verskem oziru so brezbrizni ponajveč radi tega, ker so se napili predsodkov iz lažiznanstvenih, brezbožnih spisov in govorov, v katerih so se jim podajali katoliški veri sovražni nauki kot neovržni vednostni rezultati. V našem nervoznem času pa, ko ves svet bega in se peha le za materialnim blagostanjem, se utegne le malokdo baviti s takimi „nepraktičnimi“ stvarmi, le redkokomu se zljubi poglobiti svoje mišljenje, in namesto da bi se poučili, so-li veri nasprotni nazorji res vednostni rezultati ali samo sleparske potvare in lažnjive izmišljotine zagrizenih sovražnikov krščanske vere, namesto da bi uvaževali razloge krščanskega svetovnega naziranja, premlevajo mehanično neprebavne, zdaj običajne publice, kakor vera nima znanstvene podlage, vera je vedi sovražnica i. t. d. Tako daleč je prišlo, da se nevernost smatra kot potreben znak izobraženosti, in vsak pobalin, ki je še v povojih duševnega razvitka, sme nekaznovan v imenu svobode in napredka blatiti božje delo. . . .

Komur pa je resnica, tudi če je trpka, vendar nad vse ljuba, kmalu uvidi ničevost vseh predsodkov, kar jih je zloba in nevednost nagromadila tekom stoletij proti veri, kmalu se približa katoliški cerkvi, čuvarici in učiteljici vse resnice.

Da nas pa obsije žarko solnce resnice, treba poprej pregnati oblake in megle raznovrstnih predsodkov, ki nam jo zakrivajo. Najprej seveda treba začeti v srcu. . . . S spoznanjem resnice se useli tudi mir v zbegano srce, s srčnim mirom pa prava svoboda. Saj imamo verodostojno zatrdilo: „In resnica vas bo osvobodila!“ (Jan. 8.)

Utihtnil sem, videč, da se je prijatelj zamislil. Premišljal sem sam pri sebi, kolike neizmerne važnosti in koristi bi bilo zlasti za nas borne Slovence, ako bi se hoteli vsi združiti v znamenju resnice. . . . Kako lahko bi si potem, ko bi se znebili rak-rane, ustvarili mogočno, vse narodne slojeve in vse poedince obsegajočo organizacijo, med tem, ko moramo zdaj skrbno čuvati, da nam rak-rana ne okuži celega narodnega telesa,

ko tako moči brez potrebe tratimo, zrli bi lahko brez skrbi v bodočnost in se lotili hvaležnejšega posla.

Prijatelj se je vzdramil in me začujeno gledal.

„Sem te-li s čim žalil?“

„Nikakor!“

Wer die Wahrheit kennt und saget sie nicht,
Der ist fürwahr ein erbärmlicher Wicht!

Sicer pa sem ti hvaležen in upam, da se še pogovoriva o tem predmetu. Bog te živi!“

In čaši sta spet zazveneli.

„Nova Nada“ — simptom.

Spisal J. Š.

Ko smo bili še mi in pred nami vsi, ki so že dovršili vseučiliščne nauke, na srednjih šolah, tedaj smo tudi pisali vsakovrstne pesmi, povesti, največ seveda šolskih in domačih nalog. Ko smo sem in tja čutili potrebo, da tudi drugičitajo naše duševne proizvode, smo osnovali od časa do časa list med seboj. Pisalo se je včasih noč in dan, ker tiskati se ni moglo in ne smelo. Pa navzlic temu, da smo imeli s trudom sestavljen in pisan listič med seboj, se je list takoj uničil, ko je zvedela šolska oblast o njem. V disciplinarnem redu stoji namreč paragraf, po katerem je prepovedano srednješolcem pošiljati svoje duševne proizvode v javnost.

Kako smo se torej začudili, ko nam je prišla pred oči številka „Nove Nade“. Svojim očem skoraj ne verujoč, smo otipali precej debel snopič, na katerem stoji ime lista in pa: zbornik zabave in pouke. Dà, celo ime izdajatelja stoji ondi, seveda bo to psevdonim. Ta list je glasilo srednješolcev! Toda naj se ne tolmači ta vzklik, kakor bi bila vsebina tako izborna, ne, marveč čudimo se na jedni strani zvitosti in premetenosti gimnazijcev, na drugi strani pa veliki slepoti šolske oblasti. Srednješolci si pomagajo s psevdonimi oni disciplinarni paragraf objadрати in faktično imajo list, v katerem se podaja fantičem „zabave“ in „pouke.“ Pod zadnjo rubriko seveda se kritikujejo profesorji, šolstvo in take stvari, ki „zanimajo“ srednješolce.

Naloga naša je, da zasledujemo tudi srednjedijaško „gibanje“, v kolikor se more o tem govoriti. Ne vem, ako ima še kak narod — pri

nas v Avstriji gotovo ne — list, ki ga izdaja in urejuje javno srednješolska mladež. Pa pravijo, da smo Slovenci zadnji med narodi! „Nova Nada“ se tiska v Zagrebu in je glasilo hrvaških in slovenskih srednješolcev. Hrvaških spisov je navadno več nego slovenskih. Slovenski dijaki najraje pojo ali pa kritikujejo. Pesmij najdeš mnogo v „N. N.“, večina so lirske, zdihljaji sentimentalnega mladiča, tožbe in vzdihli bolj ali manj dolgi, ki se pa približujejo dekadentizmu. Sploh vlada v poetičnem delu otročje-resna „petošolska“ ljubezen. Nato sledijo „povesti“ ali pa „znanstvene monografije“. V zadnjem koncu pa se dviguje kritična tribuna. Tak je torej vspored lista.

Na ljubljanskem gimnaziju se je l. 1894 prepovedal slovesno bivši „Rimski Katolik“, ki se je, če se ne motimo, tudi po drugih gimnazijih dal na indeks. Lepo. Šolska oblast, recimo ravnatelj, so že vedeli, zakaj so prepovedali¹⁾, pustimo jim to, dasi bi se dalo napisati o tem dolgo razpravo. A zahtevati pa moramo konsekvantnost. Ako pazijo, da ne čita dijak nerazumljivih (?) spisov, morajo desetkrat bolj paziti, da ne čita škodljivih spisov. In mi trdimo tu, da je „Nova Nada“, katero celo — ne akademiki — marveč sami srednješolci izdajajo, zanje škodljiva, ali bolje, škodljiva za one, ki so pošteni, nepokvarjeni, ki vedo, kaj je njih dolžnost in česa ne smejo.

Ne mislimo se spuščati z „N. N.“ v kako polemiko (?), ako je sploh mogoča pri nji, kajti v naših očeh ni ta list nič drugega, nego bolesten izrastek na bolnem telesu našega srednješolstva. In ako se list tudi odpravi, še ni mnogo storjeno s tem. Kakor povdarja list vedno, da je zrcalo našega srednješolskega dijaštva, ima popolnoma prav, kajti potem stori list uslugo tistim, ki hočejo spoznavati posledice moderne šole. Ako je v resnici zrcalo, potem je žalostno, vendar mi ne verujemo tega popolnoma, celo srednješolsko dijaštvo še ni tako daleč. — „N. N.“ je simptom, ki nam jasno kaže, da ni vse tako pri srednjih šolah, kakor bi moralo biti, da razjeda že tudi to dijaštvo moderna bolezen. — Na naših srednjih šolah, pred vsem, na gimnaziju, se ima pečati dijak z najrazličnejšimi študijami. Vse pa, razen veronauka, so nepopolne in sem pa tja je tudi verouk, ki bi moral biti protistrup proti strupenim izvajanjem drugodi, vsled slabega profesorja. Vse je tako zastarelo, dočim se pretaka okrog dijaka moderno življenje z vsemi zanimivostmi in prikaznimi. Na gimnaziju se v naravoslovju namigava na darvinizem, toda le toliko, da postane radovednemu dijaku zanimiv. Profesor bi seveda rad

¹⁾ Na ljubljanskem gimnaziju se je utemeljevala prepoved: Die Abhandlungen im „B. K.“ sind in einem so hohen Tone (!) geschrieben, dass Sie's nicht verstehen können.

povedal, kaj je, in ga očitno proglasil kot resnico, vendar še se boji javnosti, česar bi mu pa po zakonu ne bilo treba. Dejstvo je, da se v mnogih predmetih le izprožijo vprašanja, toda ne odgovarja se nanje.

Prav za prav ne spada za srednješolski pouk šele postajajoča vprašanja ali hipoteze in teorije razmotrivati. Srednješolskemu dijaku naj zadostujejo dozdanji trdni stavki v znanstvu. Razlaga naj se mu le, kar je dognano. Ker se pa vzbujajo pozornost, zato ni čuda, ako se poprime dijak drugih knjig, nešolskih. Seveda ne bo vzel v roko strogo znanstveno, ker mu je nerazumljiva, marveč poljudno, kjer se agitatorično razpravljajo hipoteze kot dognani fakti. Šolske knjižnice podajajo celo same takih razprav.

Kaj je posledica? Dijak ti ne zna niti elementarnih znanstvenih stavkov, ni niti v najprimitivnejših stvareh podkovan, ko ti že govori in kvasi o „descendentalni teoriji“ o „evolucijski teoriji“, o atavizmu itd. Seveda to se da spraviti nekako v zvezo s smotrom moderne vzgoje, ki ne vzgaja strokovnjakov-učenjakov, marveč „splošno omikane, ali inteligentne“ ljudi. Vendar mi ne moremo biti iz razumljivih vzrokov pripadniki te modernosti, kajti mi imamo višje pojme o človeškem namenu in cilju.

„Nova Nada“ nam kaj jasno spričuje, kar sem povedal. V njej se nahajajo članki: Descendentalna teorija in teorija selekcije, o secesiji, o Brandesu, o Shelleyju itd. Znak propada je, da sega dijak po modernih pisateljih, ko niti ne pozna Shakespeare-a, ne družih klasikov. O Platonu in Ciceronu ve kaj malega, o sv. Tomažu Akv. nič, a o Shelleyju ti napiše ali seveda bolje prepíše članek. O renesansi ne ve nič povedati, Rafaela, Murilla, Tiziana ne pozna veliko ali pa nič, a secesija mu živo blodi pa glavi, tako da mora napisati nekaj površnega o njej. Manzoni, Walter Scotta ni še čital, se mu tudi zdi neumno stare „špehe“ prebirati, zato mu nudi „Zola“ berila. Žalostno — bližamo se onim groznim razmeram v Francoski, kjer čitajo štirinajstletni mladiči in še preje Zola. Srednješolski dijak pa ti že piše, ocenjuje v modernem duhu Zolajeva „tri mesta“, ali ni to vredno, da se vendar jedenkrat odpre pedagogom oči, da izpoznajo, kje in kako stojimo? Ko smo bili še mi na gimnaziju, smo z največjim veseljem čitali Walter Scotta, Jules Verna, zdaj se že nezreli mladiči pitajo z Zola-jem!

Seveda, ako se ga čita, se ga mora tudi začeti posnemati! V „N. N.“ se nahaja mala povestica „Aneza“. Pod črto stoji sledeča opomba: Kroz noviju se literaturu povlači kao crvena nit teorija atavizma (nasljedstva bolesti), što su je poglavito talijanski patolozi znanstveno utvrdili. Kome nijesu poznate Ibsenove „Sablasi!“ U ovoj je crtici pisac pokušao obraditi tragiku takve duše, koja je užasnom tom baštinom prisiljena, da uništi sama sebe. Neka se i shvati s toga gledišta! —

Tako. Napisal je mladič, ki seveda ni več mladič po izkušnjah, zlasti v gotovem oziru, to črtico, ko je prečital kak modern roman. Vsebina je grozna. Da bi pa mladi dijak, ki to čita, ne tolmačil Agneze, ki pusti zvestega ženina in se prime bordelskega posla, kot pokvarjene, da bi je ne zavrzel v sodbi, mu pod črto ljubeznivi sošolec napiše, kaj je atavizem in da mora to v tem zmislu tolmačiti. Na ta način se zastruplja mlada, čista duša.

Vsakdo, ki pozna moderne ljudi, to je take, ki hočejo biti izrečno moderni, mi bo gotovo pritrdil, da imajo nekaj značilnega na sebi, v svojih delih, govorih itd. To značilno je prevelika samozavest, ali recimo po domače — napuh. Zlasti pa je opazovati to lastnost na „moderni“ mladini. V svoji domišljiji in po spisih modernjakov, kakor kakega gobzdavega Bahra, si mislijo mladi moderni, da je njihova naloga, svet na glavo postaviti. Novo, novo, to ima kaj vrednosti, staro — in ni treba da je sto ali petdeset let staro, ako je tudi deset let staro — nima v njih očeh nobene veljave. S pomilovanjem in prezirom govore ali pišejo o starejših pisateljih, pesnikih, umetnikih. Z otročjo domišljavostjo mislijo, da so Titani, Prometeji in Bog ve kaj vse.

To značilno črto imamo tudi že pri naših „modernih“ svednješolcih. „Nova Nada“ ima že ime po tem. Ti mladiči nam hočejo povedati s tem, da so že tudi oni „naredili križ“ čez „staro“. Gorje nam! Že tudi oni hočejo svet na glavo prekopicniti s svojo „temljito znanostjo“, s svojimi titanskimi proizvodi... Tresi se ti „črni klerikalizem“, ti kranjski veliki jezuitski klobuk, četa moderničev ti je že zaklela pogin! — In ta četa je nova nada za slovenski narod. Ker pa ima ta nova nada že zagotovljeno pravico „bodočega“ vodstva slov. naroda, zato sme seveda zoper vse po svoji otročji volji zabavljati, kritikovati stare, sive može, obsojati zaslužne slovenske može prejšnjih let, kakor Bleiweisa. Profesorju Bezenšku se pa kar naravnost pove v obraz, da ne zna slovenščine popolno. O tempora! Kaj bi dejal zdaj stari Vodnik, ki je že tedaj tožil, da „jajee več ko puta ve“? V šoli piše nalogo zadostno ali pa dvojko, v „Novi Nadi“ pa piše „članek“ zoper profesorja in mu očita, da slovenščine ne zna. To je tako smešno, da bi se dalo čitati k večjemu v „Münchener Fliegende“. Toda ne samo smešno, temuč za resne ljudi je to skrajno žalosten pojav v mladeži.

„Nova N.“ pozivlja: Slovenski dijaki! Mnogo dela nas čaka, ako hočemo, da pomoremo svojemu narodu iz sedanjega neugodnega stališča. — Bog ve, kako stoji dotični pozivatelj v šoli. Ako je na neugodnem stališču, tedaj mu svetujemo, da naj dela na to, da si bo sam sebi pomagal iz tega žalostnega stališča. Mladina sploh, in tudi akademiki, naj

v prvi vrsti gleda, da bo samo sebe izobrazila in da se pripravi v resnih študijah za svoje bodoče delovanje. Toda akademiki se poleg tega lahko pečajo z narodnim stanjem in že v mali meri lahko sodelujejo pri socialnem delu, kajti oni so prvič prosti, drugič se pečajo z vedami, ki so nekatere neposredno praktične, kakor pravo-in državoslovne vede. Srednješolska mladež pa je šele v pripravljavnih študijah za vseučilišče in druge visoke šole. Zato in vsled nežne mladosti je pod strogo disciplino. Ona ne more in ne sme neposredno delovati socialno in politično. —

A še več primer moramo navesti, kako samooblastni so srednješolci, ki se sami sebe nazivljajo „novo nado.“ Nekdo piše: Naš narod stoji na slabem stališču . . . tu nečemo razmotrivati, kdo je kriv tem neugodnim razmeram našega naroda. — Torej nečemo razmotrivati! Pri teh besedah se vam lahko kamen odvali od srca n. pr. vi slovenski „klerikalni“ poslanci, kajti kakor vse kaže, imajo Nadarji vas v mislih. Oni nečemo vas kompromitirati! Kako milostno. Hvaležni morate jim biti, kajti kako grozno za vas, ako bi možje povedali slov. narodu, kdo je kriv! — Na drugem mestu se nek drug momak jezi. „Kaj je bilo vzrok, da so se slovenski dijaki . . . po dijaških veselicah ogorčeni vračali iz bele Ljubljane, kaj je bilo vzrok, da so z rezkimi(!) besedami dajali duška opravičeni svoji nevolji? Niso li bile vzrok temu sramotne razmere v slov. metropoli?“

Glejte no! To se mora pa res odpraviti, te sramotne razmere, srednješolci si dajo duška z rezkimi besedami! Drugikrat se mora ljubljanski župan pripeljati v gala na kolodvor, ondi pozdraviti v svečanem govoru došle srednješolce, tudi se spodobi, da se slov. metropola drugače zanima za srednješolske veselice! Najbolje je, da se razobesijo zastave!

Na drugem mestu: „Sklepali smo(!), katere in kake nazore bi bilo treba prilagoditi(!) našemu narodnemu slovenskemu duhu, jih vcepiti delavcu(!) in kmetu, da si opomore iz težavnega stanja“. Škoda je, da ne izvemo, kaj so sklenili, kaki so tisti nazori. Bog ve, kakšni so. Gotovo je nekaj novega, rešilnega! Pa saj sledi nato: „Razmišljali smo mnogo in izpoznali, da je treba naš narod najpreje duševno povzdigniti . . . torej duševno! Kaj pa, ko bi zopet pri sebi začeli, saj oni so tudi kos naroda, torej delajo s tem popolnoma programatično, pa saj je tako najbrže mišljeno!“

Vse te primere in še mnogo drugih nam krepko pojasnijo veliko mišljenje¹⁾ o sami sebi „nove“ srednješolske mladeži. Ti fantiči kriti-

¹⁾ Nemci pravijo: Der Hochmuth kommt vor dem Falle. — Naj pazijo možje narodni budniki, da ne „padejo!“

kujejo vse pod milim Bogom, celo ubogi žid Maks Nordau nima miru. Učiteljicam se dajo nasveti, kako se morajo vesti nasproti mladini, kritikuje se srednješolski zistem in poroča se iz dunajske „Wage“ o name-ravani reformi. Vse strašno učeno, da se sošolci, ki se preziranega disciplinarnega reda in svojih šolskih dolžnostij lepo držijo, spogledujejo in strmijo nad učenostjo svojih kolegov. No, ako koncem tečaja mladi učenjak, ki že ve o „dokazanem“ atavizmu, ki je že vglobljen v descen-dentalno teorijo, vendar nepričakovano učeno lopne, to nima nič k stvari, in ako konečno oni „gulež“ vendar lepo napravi zrelostni izpit in se poda na visoke šole do vira vede in znanosti, ta moderni kolega pa še vedno v „Novo Nado“¹⁾ dopisuje, to tudi nima nič k stvari. Najprvo se mora žretovati za narod in naj se s to žrtvo tudi narodu škoduje! —

To je prva značilna črta v naši novi „novi“ nadi. Napuh, oblast-nost, preziranje duševne avtoritete — vse to je posnela po odraščeni „novi“ nadi na visokah šolah in v življenju. Toda ne samo to je posnela, marveč še nekaj družega, ki je mnogo usodopolnejše zanj in za narod, namreč nenravnost v navadnem pomenu besede. Kakoršen človek, takošne besede, po tem sodimo. In ako je „nova“ nada res taka, kakoršni so spisi in pesmi v „Novi Nadi“, tedaj moramo reči: gorje ti, slovenski narod, ki staviš svoje upe na tako gnjilo, nenravno mladino, ki je še v nežnih letih! V neki prejšnji številki našega lista smo pisali o nevarnostih veliko-mestnega življenja za dijaštvo. V onem članku smo šli iz premise, da je naša mladina, ko pride na vseučilišče v veliko mesto, še moralno čista vsaj v dejanjih, ako že ne v srcu. Saj iz tega stališča smo mogli o ne-varnostih govoriti. — Ako pa preberemo nekaj snopičev „Nove Nade“, tedaj moramo reči, da je bil oni članek tako odveč, kakor zvonjenje po toči. Kaj naj govorimo o nevarnostih pri človeku, ki je že skvarjen, ki je že oskrunjen? —

To pa so mora po „Novi Nadi“ nujno sklepati. Spisi in pesmi, ki so v „Novi Nadi“, ne morejo priti iz peresa moralno čistega človeka. Naj omenim le dva spisa: „Agneza“ in „Nova strast“, prvi hrvaški, drugi nič lepši, slovenski. V prvem se pripoveduje o zaročnici, ki je postala zaročencu nezvesta in se „posvetila“ prostitutciji. Snov že sama na sebi je taka, da bi človek mislil, da si jo je izmislil Zola ali Maupassant. Toda kako se to popisuje! Agneza je sanjala nečiste prizore, zjutraj pa se ogleduje v zrcalu . . . to vse je natanko popisano! Ali ni to grozno? Srednješolec, človek si ga predstavlja nežnega, čistega, nedolžnega mladeniča, kateremu je še neznana grozna pokvarjenost v celoti, ki ima še čiste idejale, ki

¹⁾ V N. N. smejo pisati izključno srednješolci. —

gleda žensko s čistim očesom in spoštovanjem. Ta mladič že smeši „patrijarhalične šege“, pod katero besedo razume dostojnost, čisto vedenje med zaročencema! Ne gre mu v nezrelo butico, „čemu skrivati“ itd! Ako bi čitali ta spis drugje nego v „Novi Nadi“, bili bi trdnoprepričani, da ga je spisal odrašččen mož, ki je že pod nivôjem morale. Spisal pa ga je mladič, morda šestnajst, sedemnajst let star, ki je pod nadzorstvom učiteljev in starišev! Drugi spis je „Nova strast“. Kratek je, toda umazan, podel, nesramen in priča o popolnem moralnem bankrotu pisca. Čuditi se je nesramni rafiniranosti v tem spisu. Pisec ima že nove rafinirane strasti, ni že več zadovoljen s starimi, navadnimi pregrešnimi čustvi. — Iz teh dveh spisov, jeden podlejši nego drugi, se lahko sklepa na moralno stanje „nove“ naše nade.

Kar pa se tiče pesmij, je isto reči: ali sentimentalna, neumna petošolska ljubezen, ali pa nesramnost, podlost v rafiniramen zlogu — obakrat in izključno pa le — spolna ljubezen. Včasih smo dijaki zlagali v svojem „neumnem“ idealizmu rodoljubne pesmi, v „Novi Nadi“ ne najdeš nič podobnega. „Nova“ nada je pustila tak „neumen“ idealizem moderna je le spolna ljubezen. Višek podlosti je „pesmica o pisarju“. V tej pesmi se govori tako cinično in nesramno o gotovem predmetu, da se ne da popisati. To naj zadostuje na primerah. Mislim, da so dovelj jasne in krepke, da se nam ne bo moglo očitati obrekovanje ali sumničenje.

Zdaj pa premislimo vse to in sklepajmo! Neizogibno pridemo do zaključka, da je naša nežna mladež že nagnjita! Pri tem pa mi pade v glavo, da je pisal „Slovenec“ nedavno, pripovedujoč žalosten dogodek na ljubljanski št. 13, sledeče: „Ljubljansko meščanstvo ne more več mirno gledati, kako se v tej hiši pokvarja naša mladina, vsaj je že prišlo tako daleč kakor v Celovcu, da srednješolska mladina zahaja v „zavod“, in ravno te dni so imeli opraviti z nekim takim slučajem na nekem tukajšnjem šolskem zavodu“¹⁾ Naš zaključek je pravi. Na tem mestu lahko tudi izpovemo, da je tudi nam znano iz zanesljivih virov, da obiskujejo celo šestošolci ljubljanski znano hišo! Toliko lahko povemo, kajti nam je do tega, da izvedo to naši pedagogi, da izvedo to naši moderni učitelji, da izve to tisti, ki je pripravil in ki trpi hišo nesramnosti v Ljubljani!

To so lepe razmere na srednjih šolah! O posledicah ne bomo niti govorili, saj jih lahko vsak sam izpelje iz dejstva. Kje je to drugače mogoče, ako čita šestnajstleten fanté Zolina tri mesta, ako imenuje to trojico nesramnosti in brezverstva „častitljivo (veleбно) simfonijo“!²⁾

¹⁾ Letošnji letnik št. 261.

²⁾ Knjiga III, zvez 2, p. 85.

Radi priznavamo, da ni celo srednješolsko dijaštvo tako, da. večina je dobra, še nepokvarjena. Toda kje ima slaba tovarišija večjo moč nego v nežni mladini, ki vse opazuje in posnema? Ali ni jeden sam sprijen mladič, ki nosi umazane besede na jeziku, že velikega pomena v zdravem razredu? In, kakor čujemo, dobiva „Nova Nada“ čedalje več pristašev med dijaki. Ako pojde to tako nadalje, imamo v kratkem okuženo celo srednješolsko dijaštvo. Pač ne moremo govoriti o izrečnem brezboštvu v moderni mladézi na srednjih šolah kot splošnem dejstvu, vendar kakor se vidi iz „Nove Nade“ poganja že tudi to svoje kali. Te kali pa poženo na visokih šolah drevesa . . . na srednjih šolah še nima dijak pravega razuma. O tem spregovorimo še drugikrat natančneje. V tem članku smo hoteli pokazati le moralno plat „nove“ naše nade.

Kdo je kriv vsega tega? — To je precej težavno vprašanje. Trebalo bi posebej o tem razpravljati. Na prvi pogled pa je jasno, da so v veliki meri krivi merodajni faktorji, ki imajo mladéž v rokah. Prepovedano je, ali vsaj povdarja se vedno to, da ne smejo obstajati na srednjih šolah marijanske kongregacije, a tak list pa kakor „Nova Nada“ smejo izdajati in imeti srednješolci? To nam je nerazumljivo. Ali ne ve o tem šolska oblast ničesar, ali pa neče vedeti. V obeh slučajih je kriva! Kajti v čem naj obstaja potem vzgoja mladine, ako ne v moralnem napredku? Ali ni eminentna dolžnost šolske oblasti skrbeti za moralo v dijakih? Sama ne poskrbi nič, ako pa poskrbe nemerodajni faktorji zanj, se jim to delo ovira ali celo prepoveduje!)

Konečno opozarjamo tudi stariše na novo gibanje v srednjedšolskem dijaštvu. Njih pravica je in dolžnost, da se pobrinejo za svoje sinove, kajti dokler so na srednjih šolah, so še vedno pod njihovo kuratelo. Bodemo videli, kako in kaj se bo izpletlo z „Novo Nado“, ki je tako nenadano izrastla, kakor otekline na bolnem telesu. Bomo videli!

Glasnik.

Naš cesar je slavil 2. decembra petdesetletnico svojega vladanja. To priliko so porabili vsi avstrijski narodi, da pokažejo svojo podaniško ljubezen do svetlega monarha. Nepregledna je vrsta dobredelnih ustanov, spominskih naprav, slavnostnih spisov in izjav, namenjenih v proslavo tega dogodka. Na sam večer 2. decembra bila je krasna razsvetljava v cesarskem mestu, ki je dobila po vseh krajih širne Avstrije svoj posnetek.

Tudi mi ne pustimo tega dogodka mimo, ne da bi izrekli svoje globoko spoštovanje do avtoritete sploh in do državne posebej. Veljavo

1) „Rimski katolik“.

avtoritete očitno poudarjati je v naših časih tem potrebnejše, ker jo je liberalizem, čegar bistvo je ravno tajeenje vsake avktoritete, silno omajal v zavesti narodov in jo skoro popolnoma porušil v razumu omikancev.

Avktoriteta je princip vsake družbe, je moč, ki spaja posamne dele v skupno celoto in jih vodi k dosegu skupnega smotra. Kjer gine veljava avkoritete, tam se ruši človeška družba, propadajo narodi. Z ozirom na lastnika ali nositelja njenega se javlja avktoriteta kot vladarska oblast ali pravica. Absolutna avktoriteta je Bog, kateri vse zasega in presega in kateremu mora biti vse podložno. Bog pa je tudi vir vsake druge avktoritete, ker je sam početnik človeške narave, torej tudi človeškega in družbinskega reda. Društvenost namreč ni nekaj, kar bi izviralo iz proste volje človekove, ampak je človeku bistveno urojena lastnost, ki se ne da izpremeniti. Zato je vsa avktoriteta ali oblast (kot princip društvenega življenja) od Boga, stvarnika človeške narave. Kdor torej pobija avktoriteto, uničuje človeško naravo, njen svobodni razvoj in napredek, in se upira volji Božji. Dr. Mahnič pravi naravnost: „Evropa stoji pred neizogibno alternativo: ali avktoriteti spet pridobiti splošno priznanje, ali izgubiti vodstvo vesoljnega človeštva in progredniti se v barbarstvo.“

Dočim izhaja oblast vladajoče cerkve, t. j. papeža in škofov, neposredno od Boga, dobivajo državni oblastniki svojo oblast posredno po ljudstvu in sicer tako, da jo mora ljudstvo nujno prenesti na oblastnika, ker tako zahteva naravni razvoj, kateremu se ljudstvo niti ne more uspešno ustavljati. Oblika vlade se ravna po času in razmerah, vsaka je lahko dobra in postavna, bodi absolutizem ali konstitucija ali republika. Ima pa državna oblast svoje meje, katerih ne sme nikdar prekoračiti. Troje je bilo že pred državo: človek, družina, cerkev; da bi to trojico branila in ji zagotovila prost razvoj, zato je bila osnovana država. Torej država nima pravice utikati se ne v privatno vest, ne v družino, ne v cerkev. Dovoljeno ji je samo podpirati te organizme v njih razvijanju in izpopolnovanju. Silo sme rabiti vladar le kot sodnik in kot vojak, ko je treba braniti pravice družbe notranjih ali zunanjih napadov. Zato je simbol njegov—meč. Kadar gre država dalj, zatira napredek in svobodo državljanov in širi demoralizacijo. V naših časih je zapeljal državo tako daleč liberalizem, ki je zavrgel Božjo in cerkveno ter izpodrezal družinsko avktoriteto ter vso oblast prenesel na državo oklicavši jo za absolutno. Svobodni razvitek, najdragocenejša pravica človekova, katere mu niti Bog ne more kratiti, bil je ukovan v centralistične, vesti, družine in cerkve se dotikajoče predpise gospodovalne birokracije. Človeška družba je začela hirati v suženjstvu nekaterih preširnežev. Kjer pa gre država nepostavno čez svoj delokrog, tam ljudstvo izgubi spoštovanje celo do postavne njene oblasti in se v obupu vrže v revolucijo. Danes nam preti socijalistiška revolucija. Jedino nauki katoliške cerkve, katera spoštuje in brani vsako postavno oblast, a ji tudi riše meje, čez katere se ne sme predrzniti brez krivičnosti, morejo rešiti človeško družbo groznega poloma in po mirni postavni poti osvoboditi ljudstvo liberalnega jarma in njegove gnjilobe.

Tudi Avstrija je okusila strup liberalizma, ki mōri vse življenje, in ki je spravil katoliško Avstrijo na rob propada. Ali katoličani so se začeli ob ednajsti uri vendar-le pogumno gibati, in upati je, da se jim

bo posrešilo zmagati poganski nacijonalizem in brezverski socializem, dvojni sad liberalizma. Z idejo podonavske države proti barbarskim povodnjim spojila se je v turških vojskah in ob Lutrovi revoluciji ideja krščansko-katoliška. Ta ideja more tudi danes rešiti in proslaviti Avstrijo kot trdnjavo vere in pravičnosti. Z usodo Avstrije pa je Bog združil hišo Habsburško, najčastitljivejšo nositeljico vladarske avtoritete. Te starodavne hiše pozni potomec obhaja sedaj petdesetletnico vladanja. Vladarska dejanja njegova bo sodil le Bog, govorila o njih zgodovina. Mi se molče klanjamo pred njim kot lastnikom državne avtoritete. Ni se rodil v srečni dobi, da bi se odel s posvetno slavo. Ta doba je bila doba prehoda, oslABLJENA po liberalni kugi. S takim rodом ni mogoče vršiti velikih činov. Dovolj, da je Avstrija ostala skupaj. Prenovila se bo Avstrija, dvignila se bo k novi slavi. Pravi ljudski zastopniki bodo pomagali vladarju res izpolnovati lepogeslo: *Amorem meum populus meis*. Dolgo pa naj bi med narodi živela legenda o ljudomilem starčku na cesarskem prestolu, ki ga je usoda tako bridko preganjala in ki je kot pravi kristijan po vzgledu svojih očetov iskal tolažbe pri Bogu, bodi da je doma izpolnoval svoje krščanske dolžnosti, bodi da je šel kot ponižen romar v sveto deželo.

V.

Protizidovske demonstracije na dunajskem vseučilišču.

V početku šolskega leta, nekako sredi meseca septembra, porajajo se na dunajskem vseučilišču perijodično demonstracije, katere provzročajo nemško nacijonalno dijaštvo. Ne vem, kaj oni prav za prav ž njimi namerjajo. Da bi s tem rešili zatirano nemštvo, je jako neverjetno. Najbrže hočejo z demonstracijami upeljati svoje „fuchse“ v vseučiliško življenje. Ti pridejo iz provinc in se še ne znajo akademiško pretepati. Treba jih je torej tudi tega naučiti, da postanejo popolni akademiki, in da se začnejo zavedati svoje akademiške prostosti. Svoje eksperimente pa poskušajo nacijonalci nad različnimi elementi: Letos so se polotili židov. Židje so ustanovili namreč letos na našem vseučilišču novo društvo z imenom „Libanonia“. To novo društvo pripada novi židovski struji, ki se imenuje „zionizem“. Namen zionizma je, žide kot poseben narod organizovati. Dasiravno zionisti zaničujejo vse, kar je arijskega — razen denarja — mislili so vendar, da bi njihovim glavam s krivimi nosovi jako pristojale burševske čepice. Te so si tudi nadeli na glavo in so prišli ž njimi v soboto, 12. nov. na „bummel“. Nemški burši so bili pa popolnoma drugega mnenja. Oni smatrajo burševsko čepico poleg sablje in par šmisov na obrazu, kot integralen del vsakega burša, ki je pristno nemškega duha. Vsled tega so bili vsi iz sebe, ko so videli, da si židje prisvajajo isto pravico do burševske čepice, kakor sami. Kratko malo, po bummelnu unel se je v avli pretep mej nemškimi burši in med Libanonci, kateri je pomagalo vse, kar je bilo židovskega v avli. Nekaj Libanoncev je izgubilo v tem pretepu svoje čepice, marsikdo je zlomil palico in nekateri so prišli celo ob klobuk. Večje nesreče ni bilo. Okoli 2. pop. prišel je rektor, ki je prosil dijaake, da naj se mirno zadržijo, toda to ni nič pomagalo, kajti židje so bili še vedno v avli. „Durante causa, durat effectus“. Rektor je moral priti drugič. Sedaj je zapovedal židom, da se morajo odstraniti in da ne smejo priti več v čepicah na univerzo. Židje so se

nato odstranili, a nacijonalci zapeli so v avli „die Wacht am Rhein“. Potem so se tudi oni odstranili v svesti si, da je domovina rešena in da jih bode Wolf pohvalil kot dobre svoje učence. Toda židje so zvit narod. Hoteli so se na vsak našin maščevati nad Nemci, ki so jih tako neelegantno spravili iz avle. Raztresli so namreč med tednom novico med Slovani, da jih hočejo prihodnjo soboto pometati Nemci iz avle, a med Nemci so govorili, da hočejo Slovani demonstrirati proti Wolfu. Vsled tega sta bili obe stranki i Nemci i Slovani ogorčeni, in avla bila je dne 18. nov. natlačena. Okoli 12. ure prišlo je res do pregovarjanj med Nemci in Slovani, ki pa niso imela zlih posledic. Nemci so namreč pod častno besedo izjavili, da nimajo nič proti Slovanom, in Slovani so rekli, da nimajo nič proti Nemcem. Clara pacta, boni amici. Obe stranki sta ostali mirni. Toda vse je prašalo, kdo je te govorice raznesel, in odgovorilo se je: židje. To je bila pa zopet voda na mlin nemškimi nacijonalcem. Kajti tem bi bilo gotovo žal, če bi se bili zbrali zastoj v tolikem številu — in židje pali so sedaj sami v jamo, o kateri so mislili, da je izkopana za nemške nacijonalce. Ti so jih namreč pognali drugič iz avle. Slovani so se zadržali popolnoma pasivno. Toliko, dragi bralec, da si ne bodeš predstavljal dunajskega dijaka kot kako suho prekljo, ki sedi vedno v knjižnici pri knjigah, in da bodeš spoznal, da si dunajska vseučiliška mladež tudi telo krepí s telesnimi vajami. H.

Danica ima v avli dunajske univerze nabit sledeč plakat: Dragi tovariši! V času, ko bije ljudstvu prijazni socijalizem boj z ljudstvu sovražnim liberalizmom, nečemo slovenski akademiki ostati brezdelni v narodu in zreti, kako se trgajo ljudstvu kos za kosom v čimdalje hujši meri njegove najdražje svetinje in se ga tira v nravni in gmotni pogin. Naloga naša je, da priskočimo po svoji zmožnosti ljudskemu gibanju na pomoč. Ker pa je rešitev ljudstva možna le, ako se preosnuje človeška družba v krščanskem smislu, na temelju katoliške vere, zato pripadamo odločno katoliškemu ljudskemu gibanju. Dobro vemo, zakaj se gre: gre se za bitje in nebitje slovenskega naroda! Zavedamo se slovenskega pokolenja in s prepričanjem in ponosom pripadamo katoliško-demokratičnemu gibanju. Naše geslo je: na delo krščansko! Tako mislimo najbolje pomagati slovenskemu ljudstvu, ako smo dobri **katoličani — Slovenci — in demokratie!** Te tri ideje so rešilne za naše ljudstvo. „Danica“ smatra za svojo resno dolžnost, odločno zastopati zgoraj označena načela in vzgajati značajne može za prihodnje socijalno delovanje med našim slovenskim ljudstvom. Prisrčno nas bo veselilo in z veseljem bomo pozdravili vsakega slovenskega akademika, ki se priklopi našemu delu in vstopi v krog našega društva. Čas je resen, moči je treba, zato je dolžnost vsakega slovenskega katoliškega akademika, ki soglaša z nami v navedenih principih, da vstopi v naše kolo! „Danica“ je jedino slovensko in slovansko akademično društvo, ki stoji dosledno na katoliškem stališču. Potreba, da naše društvo obstaja, je očevidna. Zatoraj: slovenski katoliški akademiki, združite se!

Imenik in poročilo „Danice“.

Meseca oktobra lanskega leta se je na Dunaju po dolgotrajni borbi ustanovilo sl. kat. akad. društvo „Danica“. Dasi so mlademu društvu nasprotniki takoj obetali propad, se je letò jelo prav lepo razvijati. Samo ob sebi je umevno, da malo število društvenikov ne bi zamoglo vzdržavati celega društva, posebno v začetku ne, ko bi ne priskočili na pomoč materijelno blagi dobrotniki. Da se je pa s temi doneski zares prav postopalo, tedaj si šteje odbor v svojo dolžnost, da poda natančen račun. Bodi pri tej priliki še jedenkrat najsrčnejša zahvala vsem ustanovnikom, starešinam in podpornikom, osobito prevzvišenemu premilostljivemu g. knezu in škofu dr. Jakobu Missiji v Ljubljani, premilostljivemu g. knezu in škofu dr. Mihaelu Napotniku v Mariboru, in prevzvišenemu, premilostljivemu knezu in nadškofu g. dr. Alojziju Zornu v Gorici; zatem velečastitim gospodom: Razboršku J. dekanu na Bledu, A. Kalanu stolnemu vikarju in deželnemu poslancu v Ljubljani, J. Žičkarju, župniku v Vitanji in J. Zidanšek-u, profesorju bogoslovja v Mariboru, kateri so našemu društvu blagovolili nabrati toliko starešin.

Vse naše dose danje dobrotnike pa prosimo tem potom, da blagovolijo tudi nadalje podpirati naše podjetje, saj „Danica“ bode, kakor dosedaj, tudi naprej hodila po zaznamovani ji poti, vedno zvesta svojemu geslu: „Vse za vero, dom, cesarja.“

A

Imenik p. n. častnih članov, ustanovnikov, starešin in rednih članov.

I. Častni člani.

Vlč. g. dr. Mahnič Anton, profesor bogoslovja, monsignor i. t. d. v Gorici.
Blg. g. Povše Francišek, drž. in dež. poslanec v Ljubljani.
Vlč. g. Žičkar Jožef, župnik v Vitanji na Stajerskem.

II. Ustanovniki.

Č. g.	Ažman Jan., župnik v Gorjah	15.—	gld.
"	Berlic Ivan, župnik v Mošnjah	15.—	"
"	Birk Ivan, kapelan in katehet v Kranju	15.—	"
"	Bizjan Jan., župnik na Brdu pri Lukovici	15.—	"
"	Bohinjec Peter, kurat v Trnjem	15.—	"
"	Bulovec Mihael, kapelan v Ljubljani	15.—	"
"	Čebašek Andrej, dr., prelat v Ljubljani	15.—	"
"	Čekal Ferdinand, župni opravitelj na Studencu	15.—	"
"	Drčar Martin, župnik na Preski	15.—	"
"	Flis Janez, kanonik, prof. bogoslovja v Ljubljani	15.—	"
Bl. g.	Globočnik pl. Sorodolski drž. poslanec	15.—	"
Č. g.	Gruđen Josip, kapelan na Bledu	15.—	"
"	Hudovernik Friderik, župnik v Lescah	15.—	"
"	Jan Jurij, dekan in častni kanonik v Dolini pri Trstu	18.—	"
"	Jeran Luka, kanonik v Ljubljani	15.—	"
"	Jereb Fran., župnik v Zaspem	15.—	"
"	Kačar Jan., župnik v Boh. Beli	15.—	"
"	Kalan Andrej, stolni vikar in deželni poslanec v Ljubljani	16.—	"
"	Klun Karol, kanonik, drž. in dež. poslanec v Ljubljani	15.—	"
"	Koblar Jožef, kaplan v Gorjah	15.—	"
"	† Kralj Ignacij, prefekt v knezoškofijskem semenišču v Gorici	15.—	"
"	Lesar Jožef, dr., prof. bog. in vodja Alojzijevejšca v Ljubljani	15.—	"
"	Levičnik Alfonz, knezoškofijski tajnik v Ljubljani	15.—	"
"	Mahnič Anton, dr. mons. prof. bogoslovja v Gorici	45.—	"
"	Malenšek Martin, župnik pri Sv. Petru v Ljubljani	15.—	"

Prevzv. milostljivi g. Missia Jakob, dr. knez in škof ljublanski i. t. d.	200.—	gld.
Prevzv. milostljivi g. Napotnik Mihael, dr. knez in škof v Mariboru i. t. d.	50.—	„
Č. g. Novak Janez, mestni župnik v Ljubljani	15.—	„
Bl. g. dr. Papež, dež. poslanec i. t. d. v Ljubljani . . .	25.—	„
Č. g. Pavlica Jos. špiritual v Gorici	16.—	„
„ Perne Fran., dr., prof. v Kranju	15.—	„
„ Polaj Vincencij, župnik v Ratečah	15.—	„
Bl. g. Povše Fr. drž. in dež., poslanec i. t. d.	15.—	„
Č. g. Preša Jos., župnik v Ovšišah	15.—	„
Bl. g. Prosenc Iv., hišni posestnik v Ljubljani	15.—	„
Č. g. Razboršek Josip, dekan na Bledu	15.—	„
„ Sedej Fr., dr., c. kr. dvorni, kapelan i. t. d. na Dunaju	15.—	„
Slavno Slov, kat. društvo za Gorenjsko	15.—	„
Č. g. Šinkovec Avgust, kapelan v Stari Loki	16.—	„
„ Siška Josip, škofijski tajnik v Ljubljani	15.—	„
„ Schweiger Fr., župnik v Radovici na Belokranjskem	15.—	„
„ Tavčar Janez, župnik v Lešah	15.—	„
„ Tavčar Miha., dekan v Žužemberku	25.—	„
„ Teran Jan., župnik v Ljubnem	15.—	„
„ Turk Avgust, župnik v Koroški Beli	15.—	„
„ Vales Marko, župnik v Branici na Goriškem	15.—	„
Bl. g. Vošnjak Miha., drž. in dež. poslanec v Celju . . .	15.—	„
Č. g. Zamejc Andrej, kanonik v Ljubljani	15.—	„
Prevzv. milostljivi g. Zorn Alojzij, dr. knezonadskof v Gorici	50.—	„
Č. g. Zupančič Anton, prof. bogosl. v Ljubljani	15.—	„

III. Redni člani.

a) Zimski tečaj.

Tovariš Breje Janko, drd. iuris iz Kovorja pri Tržiču.	
„ Brdnik Blaž, stud. theol, iz Zreč na Štajerskem.	
„ Dokler Anton, cand. phil. iz Višnje vasi na Štajerskem.	
„ Jankovič Frančišek, cand. med. iz Vitanja na Štajerskem.	
„ Končan Janez, stud. iur. iz Celja na Štajerskem.	
„ Kukec Anton, stud. theol. od sv. Marka pri Ptuj.	
„ Levičnik Valentin, stud. iur. iz Planine na Notranjskem.	
„ Pavletič Frančišek, drd. iuris iz Podgore pri Gorici.	
„ Pečnik Karol, cand. med. od sv. Jakoba v Rožni dolini na Koroškem.	
„ Plečnik Janez, stud. med. iz Ljubljane.	

- Tovariš Pregelj Štefan, stud. iur. iz Loma na Goriškem.
 „ Slivnik Anton, stud. med. vet. iz Gorij na Gorenjskem.
 „ Valjavec Pavel, stud. iur. iz Sp. Siške pri Ljubljani.

b) Letni tečaj.

- Tovariš Brdник Blaž, stud. theol.
 „ Dokler Anton, cand. phil.
 „ Jankovič Frančišek, cand. med.
 „ Končan Janez, stud. iur.
 „ Kukec Anton, stud. theol.
 „ Levičnik Valentin, stud. iur.
 „ Pečnik Karol, cand. med.
 „ Plečnik Janez, stud. med.
 „ Povoden Franc, stud. theol. iz Selnice ob Dravi na Štajerskem.
 „ Pregelj Štefan, stud. iur.
 „ Valjavec Pavel, stud. iur.

IV. Starešine.

Č. g.	Aljančič Valentin, župnik na Dobravi	2.— gld.
„	Aljaž Jakob, župnik v Dovjem	1.— „
„	Atteneder Jožef, gimn. veroučitelj v Celju	1.— „
„	Arko Mihael, župnik v Šturijah	2.50 „
„	Ažman Sim. župnik v Bohinjski Bistrici	1.— „
„	Benkovič Jožef, vikar v Novem Mestu	2.— „
„	Bergant Lovro, župnik v Gornjem Logatcu	3.— „
„	Bezeljak Jan., kapelan v Bohinjski Bistrici	1.— „
Blg. g.	Bobek Jan., c. kr. okrajni zdravnik v pok v Ribnici	1.— „
Č. g.	Bohine Jakob, stolni župnik v Mariboru	5.— „
Blg. g.	Brejc Janko, dr. iur. na Dunaju	1.— „
Č. g.	Brence Janez, župnik pri Sv. Gregorju pri Orteneka	2.— „
„	Brešar Josip, kapelan v Postojni	2.50 „
„	Cestnik Anton, korvikar v Mariboru	1.— „
„	Cibič Josip, dekan v Črničah na Goriškem	3.— „
„	Cuderman Ivan, kapelan v Mošnjah	1.— „
„	Čemažar Janez, kapelan pri sv. Lenartu v Slovenskih Goricah	1.— „
„	Čížek Josip, kapelan pri sv. Magdaleni v Mariboru	2.— „
„	Debeve Josip, dr., prefekt v Alojzijevišču v Ljubljani	2.20 „
„	Dekortí Josip, župnik v Ljubnem na Štajerskem	2.— „
„	Elbert Sebastijan, dr. kanonik v Ljubljani	5.— „
„	Erjavec Matija, dekan v Vipavi	2.50 „

Č. g.	Fevš Fran., dr., prof. bogoslovja v Mariboru . . .	5.— gld.
"	Fideršek Matija, župnik pri sv. Florijanu v Doliču . . .	1.— "
"	Fik Francišek, kapelan v Ribnici	1.— "
"	Frank Rihard, kanonik v Novem Mestu	5.— "
"	Frtn Jgnacij, župni opravitelj v Belipeči	1.50 "
"	Gregorec Lavoslav, dr. kanonik, drž. poslanec v Novi Cerkvi	1.— "
Blg.g.	Gregorič Vinko, dr., primarij v Ljubljani	10.— "
Č. g.	Gruden Jakob, zlatomašnik v Ljubljani	2.— "
"	Hajšek Anton, dekan v Slov. Bistrici	2.— "
"	Herg Lovro, stolni dekan v Mariboru	5.— "
"	Heržič Jož., prošt v Ptuju	1.— "
"	Hoenigman Fr., župnik v Kropi	2.— "
"	Hočevlar Jož., kanonik v Novem Mestu	5.— "
"	Hribernik Jak., spiritual v Mariboru	2.— "
"	Hribovšek Karol, kanonik v Mariboru	5.— "
"	Hudovernik Ludovik, stolni vikar v Mariboru	2.— "
"	Hutter Ivan, katehet v Celovcu	2.— "
"	Irgl Francišek, župnik v Slatini	1.— "
"	Jakelj Valentin, eksposit v Ribnem	1.— "
"	Jaklič Štefan, župnik v Št. Vidu	2.— "
"	Jarc Franc., župnik v Mirni	5.— "
"	Jeriha Matija, kanonik in monsig. v Novem Mestu	2.— "
"	Kalan Janez, kapelan v Kamniku	2.— "
"	Karba Matija, župnik v Zrečah	1.— "
"	Kardinar Josip, gimn. veroučitelj v Celju	1.— "
"	Karlin Andrej, dr. prof. v Ljubljani	2.— "
"	Keržič Anton, prof. na učiteljsišcu v Ljubljani	2.— "
"	Keržič J., župnik v Jesenicah	2.— "
"	† Klavžar Fr., župnik v Št. Ilju pri Turjaku	1.— "
"	Klobus Val., kurat na Slapu	2.50 "
"	Končan Fortunat, kapelan na Ponkvi	1.— "
"	Košar Matija, župnik v p. na Dobravi	2.— "
"	Košmelj J., župnik v Begunjah	2.— "
"	Kos Alojzij, župnik v Šmartnem na Stajerskem	1.— "
"	Korošec Franc, prefekt v Mariboru	1.— "
"	Krančič Janez, kapelan v Celju	1.— "
"	Krek Janez, dr. prof. modros lovja v Ljubljani	2.— "
"	Križanič Ivan, dr. kanonik v Mariboru	3.— "
"	Krumpestar Fr., kapelan v Ribnici	1.— "
"	Kukovič Fr., vikarij v Konjicah	1.— "

Č. g.	Lakmajer Fr., župnik v Grahovem pri Cerknici	1.—	gld.
"	Lavrič Jos., župnik v Ambrusu pri Žužemberku	2.18	"
"	Laznik Jos., župnik v Polhovem Gradcu	3.80	"
"	Lenart Jan., župnik v Poličanah	2.—	"
Bl. g.	Levičnik Valentin, c. kr. davčni višji nadzornik v Gornjem Logatcu	5.—	"
Č. g.	Majcen Jos., knezoškofijski tajnik v Mariboru	2.—	"
"	Marinič Fr., župnik v Kojskem na Primorskem	3.—	"
"	Matek Martin, dr., prof. bogoslovja v Mariboru	5.—	"
"	Matjan Jakob, kapelan v Jesenicah	2.—	"
"	Mauring Jan., dr. kapelan v Št. Vidu na Dolenjskem	2.—	"
"	Medved Anton, dr., c. kr. gimn. prof. v Mariboru	2.—	"
"	Meško Alojzij, dr., prof. bogoslovja v Mariboru	5.—	"
Blg. g.	Mihalič Anton, dr., c. kr. okr. zdravnik v Ljutomeru	1.—	"
Č. g.	Mlakar Jos., dr., prof. bogoslovja v Mariboru	4.—	"
"	Mrak Matija, vikar v Ljubljani	1.—	"
"	Notar Anton, župnik v Plavjah	8.50	"
"	Orožen Ignacij, stolni prošt v Mariboru	3.—	"
"	Osenjak Matej, kapelan v Žalcu	2.—	"
"	Pajek Jos., dr., kanonik v Mariboru	3.—	"
"	Pajer A., župni upravitelj na Koprivniku	2.—	"
"	Pavlica Andrej, stolni vikar v Gorici	1.—	"
"	Piber Janez, kapelan v Srednji vasi	2.—	"
"	Plečnik Andrej, kapelan pri sv. Petru v Ljubljani	2.—	"
"	Povše Fran, kanonik v Novem Mestu	2.—	"
"	Povše Martin, dekan v Ribnici	1.—	"
"	Potočnik Tomaž, župnik na Breznici	2.—	"
"	Presečnik Gregor, župnik v Podgorju	2.—	"
"	Pristov Janez, kapelan v Črnomlju	2.—	"
"	Puc Alojzij, nadžupnik v Hrenovicah	10.—	"
"	Rajčević Fr., kapelan v Vipavi	2.50	"
"	Rančigaj Anton, katehet v Celju	1.—	"
"	Rath Pavel, župnik v Šmiklavžu	1.—	"
"	Ražun M., duhovnik v Mariboru	2.—	"
"	Rožanc Tomaž, kanonik v Mariboru	3.—	"
"	Sajovic Janez, župnik v Slavini	1.—	"
"	Simonič Fr., kn. šk. kapelan v Mariboru	3.—	"
"	Skvarca Ivan, župnik v Budanju	2.50	"
"	Šervicelj Matej, župnik na Reberci na Koroškem	10.—	"
"	Škrjanec Matija, kapelan v Laporjah	2.—	"
"	Štrakl Matija, korvikar v Mariboru	2.—	"

Bl. g.	dr. Šušteršič Ivan, odvetnik v Ljubljani	5.— gld.
„	Schweitzer Viljem, odv. koncip. v Novemb Mestu	1.— „
Č. g.	Tabaj Andrej, katehet v Gorici	1.— „
„	Tomažič Marko, župnik v Pilštanju	1.— „
„	Urh Peter, prošt v Novem Mestu	5.— „
„	Verbajs A., župnik v Kamni Gorici	2.— „
„	Vodušek A., župnik v Vojniku	2.— „
„	Voh Jernej, nadžupnik v Konjicah	2.— „
„	Vračun Fr., kapelan v Št. Ilju pri Turjaku	1.— „
„	Vrankar Jos., kapelan v Kranjski Gori	2.— „
„	Vreže J., veroučitelj v Mariboru	2.— „
„	Wrus J., mestni kapelan v Radoljici	1.— „
„	Zagajšek Jos., kapelan v Mariboru	2.— „
„	Zarnik A., župnik v Srednji vasi	2.— „
„	Zidanšek Jos., prof. bogoslovja v Mariboru	5.— „
„	Zupanič Jak., župnik pri sv. Ozbaldnu za Dravo	1.— „
„	Zver Alojzij, župnik v Mariboru	1.— „
„	Žičkar Jos., župnik v Vitanju	2.— „
„	Zigon Fr., dr., prof. bogosl. v Gorici	1.— „
„	Žlogar Anton, župnik v Kranjski Gori	1.— „
„	Žugelj o. Leon, frančiškan v Klanjcu na Hrvatskem	1.— „

V. Podporniki.

Bl. g.	Goli Fr. trgovec v Idriji	5.— „
Č. g.	Šelih Jurij, kapelan v Novi cerkvi	—50 „
„	Neimenovan	1.— „
Bl. G.	A. G. v Žaleu	1.— „

B

Poročilo o dohodkih in stroških.

I. Dohodki.

1.	Doneski ustanovnikov	1061.— gld.
2.	„ starešin	291.18 „
3.	„ podpornikov	7.50 „
4.	„ rednih članov	34.— „

5. Razni dohodki

a) Kvartanje	—20 gld.	
b) Stavu v roko delskem domu v Ljubljani	6.35	„
c) Zbirka v Ptuju o priliki nove maše č. g. Beljšaka na predlog č. g. o. Stazinskega	8.50	„
d) za društvene znake	14.45	„
e) obresti društvene glavnice	13.58	„
	<u>43.08</u>	<u>gld.</u>
vsi dohodki znašajo	1436.76	gld.

II. Stroški.

1. Stanarina (od. 10./X. 94 — 1./XI. 95)	237.84	gld.
2. Pohoštvo	111.05	„
3. Casopisi (Slov. Narod, Slov. Svet, Mir, Ljub. Zvon, Zora, Jugoslovanski stenograf, Reichspost, Vaterland, Edinost, Stimmen aus Maria Laach, Delavec, Glasnik, Monatsschrift für chr. Socialreform, Soča, Slov. Knjižnica, Knjižnica za mladino)	82.88	„
4. Stroški pri društveni ustanovitvi	16.59	„
5. Opravilni stroški: pismonošam za nakaznice in znamke 18.8 gld.; zapisne knjige 3.73 gld.; za donajanje članikov 5.43 gld.; razsvetjava in kurjava 11.90 gld.; brzojavke 2.48 gld.; tiskovine 4.10 gld.; štamplja 4.5 gld.; šerpa 7.35 gld.; novoletna darila 7 gld.; razni stroški 4.47 gld.	69.76	„
6. Knjige	118.28	„
7. Hišniku za snajenje društvenih prostorov à 4 gld. mes.	46.20	„
8. Društveni znaki	40.40	„
9. Prinos k dijaškemu komersu o priliki I. nižjeavstrijskega kat. shoda	15.—	„
10. Vezava knjig	17.20	„
11. Diplome	29.—	„
	<u>784.20</u>	<u>gld.</u>
Skupaj	784.20	gld.

Dohodki znašajo 1436.76 gld.

Stroški 784.20 „

Ostane toraj 652.56 gld.

v gotovini in sicer 608.58 gld. v „Neue Wiener Sparcasse“, 30 gld.
je društvo posodilo „Zori“; ostanek je društvena razpoložnina.